

Protestantse
Kerk

Geloof·Hoop·Liefde

Dialog Pinksterkerken

Generale Synode april 2015
LWK 15-01

Inhoud

Twee overziden die elkaar schenen te mijden worden buren	5
1.1 Dialoog tussen Protestantse Kerk en de Pinksterkerken	5
1.2 Ons gemeenschappelijke leven	7
1.3 Onze plaats en roeping	8
1.4 Typen van de christelijke familie	9
1.5 Hoe we elkaar hebben bevraagd	10
1.6 Stappen	12
1.7 Aanbevelingen	12
 Dialoog tussen de Protestantse kerk en het Landelijk Platform van de Pinksterbeweging in vier thema's	 14
1. ROND DE DOOP	15
1.1 De identiteit van de doop	15
1.2 De doop als gave	15
1.3 De doop is eenmalig	16
1.4 De doop als keuze	16
1.5 Volgorde	17
1.6 De doop historisch bezien	17
1.7 Onderliggende thema's	18
1.8 Een toespitsing: wederzijdse vragen	19
1.9 Balans	20
1.10 Tot besluit	20
 2 ROND DE DOOP MET DE HEILIGE GEEST	 21
2.1 Christus en de Geest	21
2.2 Een tweede gave?	21
2.3 Ervaring	22
2.4 Tongentaal	23
2.5 Lucas-Handelingen	24
2.6 Charismata	24
 3 ROND HET 'AMBT'	 25
3.1 Oudsten en bedieningen in de Pinksterkerken	25
3.2 Ambten in de Protestantse Kerk	25
3.3 Een vergelijking	26
3.4 Het plaatselijke en bovenplaatselijke	27
3.5 Apostelen?	28
3.6 Op een noemer gebracht	28
 4 ROND GEEST EN TRADITIE	 30
4.1 De Bijbel	30
4.2 Het oudchristelijke credo	30
4.3 De duiding van de traditie	31
4.4 Twee typen	32
4.5 Verlichting	32
4.6 Naar een gezamenlijke agenda	33

Twee overziden die elkaar schenen te mijden worden buren

1.1 Dialoog tussen Protestantse Kerk en de Pinksterkerken

Op 30 september 2008 is namens het moderamen van de Protestantse Kerk in Nederland en het Landelijk Platform Pinksterbeweging officieel een dialooggroep geïnstalleerd.

Van 2008 tot 2014 is deze groep regelmatig bij elkaar geweest.¹ In 2009 is onderling nader kennisgemaakt, o.a. door te spreken over het thema 'heil' en 'onheil'. Op grond van de open sfeer en de wederzijdse herkenning als het gaat om wat wij geloven, zijn een viertal thema's gekozen. Het betreft 'de doop', 'de doop met de heilige Geest', 'ambt' en 'Geest en traditie'. Juist door deze thema's aan te vatten kreeg de dialoog een verdieping. Elk van de thema's is gedurende drie

¹ De volgende personen hebben deelgenomen aan de dialooggroep.

Van de kant van de Pinksterkerken waren dat

- Piet Brinksma - voorganger in Amsterdam, voorzitter Rafaël-Nederland, vice-voorzitter Vereniging Landelijk Platform van de Pinkster- en Volle Evangeliebeweging in Nederland.
- Steve van Deventer – voorganger evangelische gemeente De Weg te Mijdrecht, lid dagelijks bestuur VPE.
- Gert Hijkoop – Voorganger New Frontiers Rotterdam.
- Cees van der Laan – docent theologie en levensbeschouwing Christelijke Hogeschool Windesheim en voormalig directeur Azusa theologische hogeschool, bijzonder hoogleraar VU (VPE).
- Huib Zegwaart – docent theologie en levensbeschouwing Christelijke Hogeschool Windesheim en voormalig coördinator opleidingen Azusa theologische hogeschool voorzitter van de delegatie lid dialoogcie (VPE).
- Paul van der Laan – Southeastern University, Florida (VPE).
- Nelleke Bosshardt – Voorheen medewerker Stichting Jeugd met een Opdracht, freelance docent theologie (Rafaël Nederland).
- Wilkin van de Kamp - Voorganger van de Duits-Nederlandse Euregio Christengemeente in Aalten (VPE).
- Regien Smit – justitiepredikant (VPE).

Van de kant van de Protestantse Kerk waren dat

- Willem Jan Dekker – Predikant hervormde gemeente Amersfoort.
- Nynke Dijkstra-Algra - Projectmedewerker missionair werk en kerkgroei Protestantse Kerk.
- Arenda Haasnoot – Predikant Gereformeerde Kerk Rijnsburg, daarvoor assessor primus moderamen Protestantse Kerk in Nederland.
- Sjaak van 't Kruis – beleidssecretaris scribe Protestantse Kerk in Nederland.
- Arjan Plaisier – scribe generale synode Protestantse Kerk in Nederland, voorzitter van de PKN delegatie.
- Wout van Laar – voormalig directeur NZR, emeritus predikant Protestantse Kerk in Nederland.
- Peter Verhoeff – oud-preses van de generale synode van de PKN, voorzitter regionaal adviseur classicale vergaderingen Protestantse Kerk in Nederland.
- Trinette Verhoeven – predikant Evangelisch-Lutherse gemeente Den Haag.

Als gasten: Kees van der Kooi, hoogleraar VU, Protestantse Kerk in Nederland, Harmen de Vries, predikant Protestantse Gemeente Amstelveen-Buitenveldert, Klaas Bom, uitgezonden predikant Kerkinactie in Ecuador en daar werkzaam als docent aan het Seminario Sudamericana in Quito.

of vier sessies behandeld. Meestal was de inzet een inleiding op het thema van 'beide' kanten, soms door een inleider van buiten de groep. Daarna volgde een discussie. Vervolgens werd een paper geschreven, dat in de volgende sessies inzet was van de bespreking. Uiteindelijk leidde dit tot een definitieve versie van de tekst. In elke bijeenkomst was er ook ruimte voor gebed, lezen van de Bijbel en bezinning.

1.1.1 Dialoog

Een dialoog heeft vele kanten. Allereerst is het een uitdaging de eigen visie zo te verwoorden, dat deze voor de ander verstaanbaar is. Juist dat gaf ons van beide kanten een dieper inzicht in de eigen identiteit en traditie. Temeer omdat de ander niet alleen toevoert maar ook vragen stelt. Vragen die uitdagen dieper te graven en geduldiger te luisteren naar de bronnen van de eigen identiteit en traditie.

Door op deze manier met elkaar in gesprek te zijn, hebben we verder afgetast op welke manier we verschillende typen van de christelijke familie zijn. Die verschillen zijn niet glad gepoetst. We hebben zelfs bewust die thema's geagendeerd, waarvan we op voorhand wisten dat daardoor die verschillen markant naar voren zouden komen. Ook zo hebben we een dieper inzicht in de eigen traditie en die van de ander gekregen.

Daar is het echter niet bij gebleven. We hebben ons kritisch laten bevragen op onze posities. Dat is niet gebeurd als een theologisch spel, maar in het besef dat we deze vragen nodig hebben en aan de zelfgenoegzaamheid voorbij zijn. Van meet af aan is er de bereidheid geweest kritische vragen te horen, in het besef dat de eigen geloofsgemeenschap en traditie zijn rijkdom heeft, maar ook zijn blinde vlekken en zelfs manco's.

Nog scherper uitgedrukt: wij zijn deze dialoog aangegaan in het besef dat we de ander om kerk te zijn en onze roeping te vervullen nodig hebben. Dat we dat zonder de ander dus niet zijn en kunnen. Dat de ander ons iets te bieden heeft, niet alleen in de vorm van kritische vragen aan ons geloofstype, maar ook in de rijkdom van het geloofstype van de ander.

Daarbij is steeds meer het besef gegroeid dat we voor dezelfde vragen staan: hoe kerk en christelijke gemeente te zijn in een postmoderne tijd, waarin het proces van secularisatie doorgaat, waarin (christelijke) godsdienst als irrelevant privéverschijnsel wordt beschouwd, en waarin tegelijkertijd velen een grote geestelijke honger en dorst hebben. In de roeping om getuige te zijn van God en uitnodigende open christelijke gemeenschappen te zijn, zullen we ons moeten openen voor wat God aan de ander geschonken heeft, om daardoor deze roeping te kunnen vervullen.

Bij alle verscheidenheid is er vooronderstelling van onze dialoog geweest dat we horen tot dezelfde christelijke familie. Het is niet overdreven om te zeggen dat dit in alle gesprekken voelbaar is geweest. We hebben met elkaar gesproken in toenemende verbondenheid. We weten ons diep verwant in de ene Heer. We geloven dat we op weg zijn naar verdere geestelijke eenheid met elkaar. Maar ook eenheid in samenwerking. En in erkenning van elkaars geloof en elkaars kerk-zijn. Een spannende vraag is, of ook na deze dialoog het zal komen tot een erkenning van elkaars doop. En een even spannende vraag of er een vorm van uitwisseling kan komen van elkaars ambten en bedieningen. Uiteindelijk zien we uit naar het verder zichtbaar worden van de eenheid, waarvan we geloven dat we die in Christus nu al hebben.

Dit alles heeft deze dialooggang tot een uniek gebeuren gemaakt. Een gebeuren, waarvan we hier verslag doen. En waarvan we vooral hopen dat het een verdere doorwerking krijgt. We zijn niet bij elkaar gekomen om een aantal 'papers' te produceren, maar om in de dialoog meegenomen te worden door de Geest. Wij wisten niet van te voren waar ons dat zou brengen. Wel hebben we in toenemende mate juist dit meegenomen worden door de Geest ervaren. Ons oprecht verlangen is, dit voort te zetten, tussen weer andere dialoogpartners, tussen onze kerken, als iets

dat echt doorbraken geeft, en ons ontroert, troost, vernieuwt en op een gezamenlijke weg zet naar Gods toekomst.

Hieronder beschrijven we wat we gevonden hebben in onze dialogen. Het kan beschouwd worden als de neerslag van deze gesprekken: dit is de rode draad die we hebben ontdekt. Die ontdekking is gebaseerd op de dialogen over de vier eerder genoemde specifieke onderwerpen. De vier door de groep vastgestelde teksten van deze onderwerpen zijn als bijlagen aan dit meer synthetische stuk toegevoegd.

1.2 Ons gemeenschappelijke leven

Deze dialoog is vaak een feest van herkenning geweest, van vreugde over het gezamenlijke geloof en van ontroering over de hoop die in ons is en die we mochten delen. Hieronder noemen we aspecten van deze herkenning.

1.2.1 Jezus Christus

Wij geloven in God, die ons verschenen is in Jezus Christus. Hij is de vrije gave van God aan ons mensen. In onszelf dragen wij het leven niet, en aan onszelf overgelaten vervallen wij in het duister. God heeft ons uit liefde, uit 'vrije gunst', aangenomen door Jezus. Hij is het Woord dat vlees is geworden, het brood dat ons voedt, de wijn die ons laaft, de omarming die ons thuisbrengt. De doop markeert inlijving in zijn lichaam. In de samenkomst van de gemeente is hij de levende, die ons vergeving schenkt, levensvervulling en vernieuwing. Hij is het ja-woord van God dat aan al onze woorden en daden voorafgaat. Wij verstaan elkaar als de geliefde kinderen van de ene Heer en hebben elkaar lief.

1.2.2 De Bijbel

Protestanten en Pinkstergelovigen kennen als belangrijke bron van gezag en leven de Bijbel. De Bijbel vraagt steeds weer om uitleg, toepassing en verkondiging, maar gaat daar nooit in op. Het blijft het boek dat steeds weer opnieuw gehoord en gelezen moet worden. Zo is het een levend woord, dat ons aanspreekt, als enkeling en als gemeenschap, dat steeds weer verrast, tot nieuwe inzichten brengt en nieuwe doorbraken teweegbrengt.

Zo is en blijft het ook een weerbarstig woord dat altijd kritisch blijft ten opzichte van ons kerk- en christenzijn met alle verworvenheden die daarbij horen.

1.2.3 De doop

Wij zijn gedoopte christenen. De doop markeert de inlijving in Christus, maar ook in de gemeenschap van de kinderen van God. De doop is een genadegave, een geschenk van God die ons diep raakt. Het is het sacramentele teken van de overgang van het oude naar het nieuwe leven, van een leven zonder Christus naar een leven met en door hem, van een leven buiten de gemeenschap der heiligen naar een leven daarbinnen.

1.2.4 De levende geloofsgemeenschap

We zijn christenen die fundamenteel deel uitmaken van een geloofsgemeenschap. In en door deze gemeenschap komt het leven van God en zijn Geest bij ons binnen, oefenen we ons in christenzijn en kunnen we aan de roeping van God voldoen. We zijn beide gemeenschappen die mensen uitnodigen toe te treden en deel uit te maken van deze gemeenschap. We geloven beiden dat die geloofsgemeenschap aan de ene kant heel concreet een plaatselijke gemeente, maar anderzijds een wereldwijde is. De geloofsgemeenschap is de vereniging van broeders en zusters die gelijk voor God staan. Tegelijk zijn er diensten, van God gegeven, die aan deze gemeenschappen leiding geven, hen dienen, ondersteunen, opbouwen en zuiver houden.

1.2.5 De Geest

Wij geloven dat wij geloven in God door de Geest. Zonder de heilige Geest is de kerk een menselijke vereniging. De Geest geeft gaven, charisma's, die ons helpen om verder te ontwikkelen als

christen. Deze gaven zijn vooral bedoeld om de gemeenschap op te bouwen, toe te rusten en uit te zenden. Niet wij bepalen welke gaven gegeven worden, maar we worden wel geroepen ze te verwachten en erom te bidden. De Geest is eens uitgestort met Pinksteren, maar Pinksteren zet zich door in steeds nieuwe uitstorting, waardoor de kerk steeds wordt vernieuwd, wordt opgewekt en wordt ingeschakeld in het werk van God in deze wereld.

1.2.6 Bronnen van inspiratie

We kennen bronnen van inspiratie die tot ons komen uit het verleden, ook al zijn dat niet dezelfde bronnen. We leven van de Geest, maar de Geest begint niet pas vandaag te werken. Het is de Geest van Christus, de Geest die de letter van de Schrift gebruikt en levend maakt en de Geest die diepe sporen heeft getrokken, waar wij in opgenomen worden, sporen van geloofsgetuigenis, van beproefde geestesgaven, van theologische reflectie, van kerkelijke vormen en structuren.

1.3 Onze plaats en roeping

Wij treffen elkaar in een specifieke fase in de geschiedenis. We zijn kinderen van de Reformatie en van Azusa Street, bewegingen van de Geest in onze wereld. Er is een tijd geweest waarin we met de rug naar elkaar hebben gestaan. Daar is sinds een aantal jaren verandering in gekomen, o.a. door de woorden van Bas Plaisier tijdens het honderdjarige jubileum van de Pinksterbeweging in Nederland en de woorden van Peter Sleetbos in de synodevergadering in 2008 van de Protestantse Kerk in Nederland. We beginnen elkaar te zien, te waarderen en er zijn zelfs over en weer schuldbelijdenissen uitgesproken. We geloven dat de hand van Gods Geest hierin zichtbaar is.

We menen ook dat we in deze tijd niet langer om elkaar heen kunnen. Kerk en christenheid staan in ons deel van de westerse wereld voor grote uitdagingen. Wij staan echter niet op dezelfde manier in deze wereld. Protestanten hebben een andere verhouding met de moderniteit dan Pinkstergelovigen. Protestanten dragen de erfenis van de Verlichting op een of andere manier in zich, waarin rationaliteit en een kritische houding een voorname rol spelen. Ook zijn Protestanten onderdeel van een burgerlijke cultuur van instituties. Pinkstergelovigen zijn beter te begrijpen in het kader van de postmoderniteit. In de cultuur van de postmoderniteit heeft emotionaliteit meer erkenning gevonden als een legitieme dimensie van het menselijk bestaan. De Pinksterbeweging heeft daar eerder aandacht voor gevraagd dan het klassieke protestantisme. Verder krijgt in de postmoderniteit niet het instituut maar de beweging de aandacht. Subjectieve ervaring staat hoger in de rangorde dan objectieve waarheid.

Het gaat hier overigens om een meer of minder. Deze twee culturen zijn beide - hoewel op onderscheidenlijke wijze - terug te vinden in de respectievelijke typen van onze christelijke familie. Wij leven intussen immers in een mengeling van moderniteit en postmoderniteit. Daarom hebben we de intuïties van beide gestalten van de familie nodig als het gaat om onze huidige roeping van kerk-zijn. Protestanten hebben de intuïties van de Pinksterkerk nodig als het gaat om het verstaan van emotionaliteit, beweging en subjectieve betrokkenheid. Pinkstergelovigen hebben de intuïties van Protestanten nodig als het gaat om het verstaan van rationele verantwoording, kritische distantie, institutionele verworvenheden en objectiviteit. Omgekeerd kunnen kerken elkaar ook kritisch bevragen op een te grote beïnvloeding van respectievelijk moderniteit en postmoderniteit.

Met dit alles beseffen we dat dit generalisering is en dat het niet aangaat beide gestalten louter als product van een cultuur te zien. We treffen elkaar echter wel in een fase van onze geschiedenis en cultuur. Die stelt ons voor grote uitdagingen. Meer dan ooit tevoren is de agenda missionair.

1.4 Typen van de christelijke familie

In onze gesprekken is helder geworden op welke wijze we typen zijn van de ene christelijke familie. Hierboven kwam dit al enigszins aan de orde. We brengen dit op de algemene noemer van 'voorgegeven' en 'actueel'.

1.4.1 Het Protestantse type

- Aan Protestantse kant speelt het element van 'voorgegeven' een duidelijke rol. Er is in de protestantse wereld veel voorgegeven. We spreken over een zogenaamde gevestigde kerk. Er is veel aan de huidige protestant vooraf gegaan aan geschiedenis, theologie, spiritualiteit en institutionele vormgeving. De Protestantse Kerk is in haar voorlopers al lang in Nederland en is innig met de Nederlandse geschiedenis vervlochten.
- Er zit in de genen van de Protestantse Kerk de idee van 'bewonen'. Zo is er de idee van een netwerk van Protestantse kerken dat in principe heel Nederland bedekt. Geografisch gezien zijn er geen witte vlekken.
- Voorgegeven betekent ook dat de gemeenschap aan de enkeling vooraf gaat. Geloven gaat door initiatie in het leven van de gemeenschap. Je bent Protestant omdat je zo bent opgevoed. Je neemt je plaats in de gemeenschap in en zo ga je ook protestants geloven. De idee van de opvolging van geslachten speelt daarbij een rol, soms vanuit de idee van het verbond van God dat gaat 'van geslacht tot geslacht'.
- Voorgegeven is ook de traditie. Niet in de zin dat de traditie onaantastbaar is. Protestanten geven aan de Schrift het primaat, zowel in de traditie als ook ten overstaan van de traditie. Toch speelt de traditie een belangrijke rol, al is het alleen maar vanwege het feit dat die ook traditie van de uitleg van de Schrift is. Het is een bedding, waarin geloof en kerk-zijn vandaag zich afspeelt. Te denken valt aan de theologische traditie met daarin de plaats van het credo en de belijdenisgeschriften en de theologische scholen. In de Protestantse Kerk zijn de gereformeerde en lutherse tradities bij elkaar gekomen. Bij traditie kan ook gedacht worden aan kerkordelijke tradities.
- In de protestantse traditie nemen de ambten een niet weg te denken plaats in. Ambten komen op uit de gemeente, en zijn tegelijk door God gegeven. De bediening van Woord en sacrament is aan de gemeenschap gegeven, maar gaat deze gemeenschap in een bepaald opzicht ook steeds weer vooraf. Dit kan aanleiding geven tot een domineesculatuur, al moet dat niet als zuivere typering van het protestantisme beschouwd worden.
- Het voorgegeven-zijn heeft de diepste grond in een verstaan van Gods genade, die aan alles vooraf gaat en ons mensen is gegeven. Dat komt onder andere uit in de aanvaarding van de kinderdoop. In het geloof dat dit ja-woord ook kinderen geldt, ook al hebben zij nog geen belijdenis gedaan, wordt aan hen de doopgenade niet onthouden.

Het zou een scheef beeld geven om in de Protestantse traditie het voorgegeven zijn helemaal los te maken van het actuele. Geloof is geloof nu, en God openbaart zich nu. Reformatie is 'semper Reformanda' (reformatie als voortdurend proces). Traditie is een geleider, maar het gaat om dat wat geleid wordt en nú wordt overgedragen. De kerkelijke structuur is geen doel in zichzelf maar een organisatievorm om nu God te dienen. De doopgenade is de aanneming tot kind en dat kindschap wil tot ontwikkeling komen in een persoonlijk belijden en verantwoorden. En Gods 'ja' is een 'ja' dat nu wordt verstaan en het leven vernieuwt. De gemeenschap komt niet in mindering op de eigen keuze en die eigen keuze betekent in toenemende mate zelfs een keuze voor een bepaalde geloofsgemeenschap.

1.4.2 Het Pinkstertype

- Aan de Pinksterkant staat het actuele meer op de voorgrond. De geschiedenis van de Pinksterkerken is, zeker vergeleken met de die van de Protestanten, kort. De Pinksterkerk is in Nederland een relatieve nieuwkomer. Dit verandert en intussen is er wel een derde en vierde generatie Pinkstergelovigen maar in Nederland is de Pinksterkerk nog niet echt 'inheems'. Dominant is eerder een frontiers- dan een bewonersmentaliteit. Er is

lange tijd zelfs weinig oog geweest voor het werk van de Geest onder de 'oorspronkelijke' bewoner.

- Het actuele komt uit in de betekenis van de individuele wedergeboorte en het individuele geloof. Die staat zeker niet los van de gemeenschap, maar vormt daar een eigen moment in. Het gaat om mijn keuze voor Jezus en mijn getuigenis daarvan. Het geloof is geen erfgoed en is sterk een gave van boven die, zeker als het gaat om eerste en tweede generatie Pinkstergelovigen, in een aanwijsbaar moment in mijn leven komt.
- De nadruk op het actuele geeft een zekere argwaan ten opzichte van traditie. Die werkt eerder stollend dan geleidend. Het gaat om de levende werking van de Geest, die zich nu openbaart. Dat laat onverlet dat er wel degelijk een Pinkstertraditie is. Het credo wordt aanvaard (Godheid van Jezus), er is een traditie van Bijbeluitleg en een 'vorm' van geloven. Het is meer een kom, waarin de actuele werking van de Geest zich uitstort, maar om die uitstorting gaat het.
- Het actuele maakt dat een samenkomst van de gemeente staat in het teken van de verwachting dat de krachten van het koninkrijk zich hier en nu manifesteren. Dat kan bijvoorbeeld in de tongentaal (klanktaal). Verkondiging is belangrijk, waarbij het 'ambt' vooral door de persoon wordt gedragen, een persoon die de hoorders zo direct mogelijk aanspreekt, zodat de dienst ook een 'performance' is.
- Het actuele benadrukt dat de genade van God zich nú manifesteert, niet alleen in bekeering maar ook in levensheiliging en ontvangst van de gave van de Geest. Genade is niet een gedachte maar iets wat gebeurt: in de wedergeboorte en in de ontvangen geestegaven. De volwassendoop benadrukt dat de doopgenade wordt gegeven op de belijdenis van de gelovige.

Ook hier is het zaak om met twee woorden te spreken. Naast het actuele is er het voorgegevene. Ook de Pinksterkerk leeft vanuit God die niet alleen de Omega maar ook de Alpha is. God, Christus en de Geest gaan ons voor, want ze doen wat met ons, en voor zover we geloven, spreken, bidden en getuigen is dat omdat God dat aan en in ons verricht. Dat voorgegevene is er dus vooral in de herhaling, in de handeling, in het gebeuren, en niet als min of meer rustend bestand. Het feest van Pinksteren gaat ons voor maar geschiedt elke keer opnieuw.

1.5 Hoe we elkaar hebben bevraagd

1.5.1 Protestantse Kerk bevraagd door Pinksterkerken

De vertegenwoordigers van de Protestantse Kerk hebben zich steeds weer laten bevragen door die van de Pinksterkerk. Zij deden dat in het volle besef in een kritische fase van hun bestaan te zijn gekomen, en in het niet minder volle besef dat het zich opsluiten in protestantse zelfgenoegzaamheid fataal zou zijn. Zij zijn ertoe gekomen de gaven die God aan de Pinksterbroeders en -zusters heeft geschonken, als kostbaar te erkennen en als gaven die hen wat te zeggen hebben.

- De vragen aan de protestantse traditie hebben betrekking op het gevestigde karakter ervan. Met het idee van de kerk als volkskerk is de gedachte verbonden van een Nederland bedekkend netwerk van kerken. Daar zit de grootse idee achter, dat zo verantwoordelijkheid genomen wordt voor het geheel van het volk. De Pinksterkerk stelt daarbij wel de vraag in hoeverre hiermee niet een nominaal christendom overeind wordt gehouden. Belangrijker is de vraag of het missionaire wel een plaats kan krijgen. Daar hoort ook de erkenning bij dat er 'witte vlekken' zijn, plaatsen waar geen kerk is, waar het verlangen mee verbonden is hier missionaire gemeenten te stichten en te pionieren.
- De Pinksterdelegatie stemde hartelijk in met het sterke accent op God die aan onze keuzes vooraf gaat, aan het genadekarakter van de doop en aan het besef hoe betekenisvol

bronnen kunnen zijn. Zij stelde echter wel de vraag hoe geprononceerd het christelijk leven is. Hoe zit het met de noodzaak van persoonlijke keuze? Hoe met de expressie van dit geloof in persoonlijk getuigenis, persoonlijke toewijding en persoonlijke invulling van de genadegaven van God? Dreigt het voorgegeven zijn van de genade niet een veronderstelling te worden, die geen vervolg krijgt in een bewust christelijk leven?

- Ook werd de vraag gesteld in hoeverre een kerkdienst niet te zeer een bediend worden is in plaats van een persoonlijk engagement. Is het ook een verkeren in het krachtenveld van de Geest? Dreigen Jezus en Bijbel niet historisch op afstand te komen staan, enkel bemiddeld in de uitleg, waarin vooral de ratio wordt aangesproken? Hieraan gekoppeld is de vraag naar de emotie gesteld. Tongentaal is een wijze waarop diepere lagen in de mens worden geraakt en tot uiting komen. Waarom breekt deze gave in de protestantse traditie niet door? Is het niet een teken dat de emoties op afstand staan? En hoe zit het met de lichamelijkheid in de Protestantse traditie? Denk aan lijfelijke godsverering, denk aan het zieke lichaam en de mogelijkheid voor genezing, denk aan het lijfelijk naar voren komen in een eredienst. Is het lijf niet buiten de werking van de genade gesteld?
- Tenslotte: als de Protestantse Kerk door de Verlichting is gestempeld, met zijn verworvenheden (missionair zijn is ook een waardig gespreksgehoort van een cultuur zijn), is zij daar dan ook niet verarmd uitgekomen? Is God niet op afstand gekomen? Is de Geest niet geseculariseerd en God als presente werkelijkheid die het hart doet branden verdwenen? Is de houding niet zo kritisch dat er een afstand tussen God, Bijbel, Christus en de gelovige is ontstaan?

Protestanten erkenden dat deze vragen tot op het bot gaan en heel dringend de vraag naar de toekomst van het protestantisme op tafel leggen. Ze zijn niet opgevat als uitnodigingen om de eigen traditie vaarwel te zeggen, maar om deze te vernieuwen, een vernieuwing die nodig is.

1.5.2 Pinksterkerken bevraagd door Protestanten

- Zoals de Protestanten zich bevraagd wisten door de Pinksterkerken en deze vragen als heilzaam hebben ervaren, zo is ook het omgekeerde gebeurd. Aan de Pinksterkerken werd de vraag gesteld hoeveel oog er is voor wat God al heeft gedaan? Wanneer er een idee is van 'witte vlekken', wordt dan recht gedaan aan de presentie van God in dat wit? Missionair elan is goed en nodig, maar dit kan ook, wanneer dit zonder een open oog gebeurt voor wat er is aan werk van God, leiden tot de zogenaamde 'recycling of the saints'. De winst van de een is dan het verlies van de ander. De idee van de frontier kan ook gepaard gaan met die van verovering, maar wie of wat wordt nu precies veroverd?
- Protestanten erkenden de noodzaak van de persoonlijke keuze en belijdenis, maar stelden de vraag of hiermee zich toch niet een heimelijke verschuiving van het zwaartepunt van God naar de mens kan voordoen. Scherper: dreigt het accent op het actuele niet te leiden tot een steeds opnieuw activeren en zelfs mobiliseren, waardoor de rust uit het geloof verdwijnt? Is geloof ook niet 'drijven op de oceaan van Gods goedheid'? Hoe zeker ben ik eigenlijk van mijn geloof en belijdenis? Komen we verder dan brabbelen als een kind? Is het niet heilzaam om onderdeel van een groter geheel te zijn, dat soms gelooft 'voor mij'? Is het niet heilzaam je te mogen voegen in de beproefde liturgische vormen, in de taal van de traditie? Is het niet juist ook een heilzaam tegenwicht tegen altijd maar weer 'opgewekt' te moeten zijn? Is er wel ruimte om het niet te hebben en te weten en toch kind van God te mogen zijn?
- Als de Pinksterkerk meer aansluiting bij een postmoderne cultuur heeft, zit daar dan ook niet een gevaar? Emotie, expressie, het is van grote waarde, maar als het loszingt van verstand en objectiviteit, kan dat op den duur ook werken als een vergiet. Is het voorbehoud tegen instituut, structuur, bestand, niet té postmodern? En zeker: het kritische kan de Bijbelse boodschap subtiel op afstand zetten, dat is het protestantse gevaar. Maar heeft een te directe toepassing van de Bijbeltekst ook niet zijn gevaren? Hoe vroom ook

het gevoel is en hoe eerlijk ook het voornemen ontvankelijk te zijn, de Bijbeltekst kan zo gemakkelijk zich voegen naar de smaak en voorliefde van de voorganger of Bijbeluitlegger.

- Theologie is een 'gevaarlijke' wetenschap. Het kan een manier zijn om de openbaring van God te temmen, het kan zeker in een Verlichtingscontext tot abstractie leiden. De vraag is echter wel of in een (post)moderne context de theologische bezinning achterwege kan blijven. Houdt de Pinksterbeweging zich niet te zeer afzijdig van de het theologische bedrijf van een systematische geloofsbezinning? Is het niet hoog tijd om hier een inhaalslag te maken? We dienen God ook met ons verstand. We zullen ook moeten doordenken op welke wijze we God verstaan nu, op welke wijze we God vereren, op welke wijze we Hem in de praktijk van elke dag dienen. We hebben duiding nodig van de tijd waarin we leven, zonder meteen in wat al te gemakkelijke apocalyptische scenario's terecht te komen.

De Pinksterdelegatie heeft zich nooit opgesteld alsof het lek bij hen boven was en er geen vragen te stellen zijn bij hun wijze van kerk-zijn. Er is toenemende erkenning van de waarde van de traditie. Er zijn sterke protestantse (en andere) bronnen, die alleen tot schade genegeerd kunnen worden. Onder derde en vierde generatie Pinkstergelovigen komen vragen op, waar Protestanten al langer mee hebben geworsteld. Er is een diepgang van denken en geloven (ook in wat stugger gestalte) waartegen veel Pinkstercultuur oppervlakkig afsteekt.

1.6 Stappen

Hoe nu verder? Wij geloven dat er een verder is en kan zijn. Vooral omdat we geloven in de voortgaande werking van de Geest. Zoals eerder duidelijk gemaakt zijn wij verschillende typen van de christenheid. Wij zijn er niet op uit om de ander in de eigen kerkvorm te persen. Vooral omdat de kerk niet in de eerste plaats en ten diepste eenduidige organisatievorm is maar lichaam van Christus. Tegelijk is er maar één lichaam van Christus en verschijnt dit lichaam ook op zichtbare wijze. De Geest drijft ons naar die zichtbare eenheid en wij worden geroepen daaraan gehoorzaam te zijn. Hoe die zichtbare eenheid er uit zal zien, weten we nog niet. We willen daar niet op vooruit grijpen. Belangrijk is dat we niet gericht zijn op zelfbehoud maar op overgave aan de Heer van de kerk, die heeft gebeden: 'opdat zij allen één zijn'. Wij geloven dat, door te groeien in liefde tot de Heer, we zullen groeien in het verstaan en liefhebben van elkaar en zo ook samen verder toegroeien naar het ene hoofd van de kerk, Jezus Christus.

1.7 Aanbevelingen

Concreet doen we de volgende aanbevelingen:

1.7.1 Stimuleren van ontmoeting

De gevoerde dialoog op landelijk niveau vraagt erom op plaatselijk niveau of in regionale verbanden te worden voortgezet. Dat begint met kennismaken. We weten maar al te vaak niet of nauwelijks van elkaar. Voorgangers spelen vaak hierin een voortrekkersrol. Daarbij onderstrepen we ook het belang van vriendschappelijke omgang met elkaar. Dat alles kan helpen om verder met elkaar in gesprek te gaan en de dialoog aan te gaan. Wanneer er een basis is van vertrouwdeheid, kunnen de vier hierboven genoemde gespreksthema's behulpzaam zijn. Het gebruik van een handreiking voor gespreksvoering verdient hierbij aanbeveling.

1.7.2 Samenwerking

Samenwerken is de beste manier om elkaar beter te leren kennen. Dit kan op plaatselijk, regionaal en landelijk vlak. Samenwerking zal vooral in missionaire en diaconale activiteiten gezocht kunnen worden maar ook in gezamenlijke evangelisatie. Deze samenwerking komt voort uit een

gezamenlijke verantwoordelijkheid voor de verkondiging van het evangelie en de dienst van de barmhartigheid aan de plaats of regio waarin we elkaar treffen. *Overwogen kan worden of er een gezamenlijke pioniersplaats dan wel pioniersproject opgezet kan worden.*

1.7.3 Gezamenlijke diensten

Samen vieren vraagt om goede contacten en goed overleg. Misschien begint dit door het gezamenlijk gebruik van elkaars gebouwen. Of met het bezoeken van elkaars diensten. Het wederzijds voorgaan in bijzondere diensten is ook een concrete manier dicht bij elkaar te komen. Dat alles kan leiden tot een gezamenlijke viering maar dit hoeft niet het doel ervan te zijn.

1.7.4 Theologische dialoog

De gevoerde dialoog was voor een belangrijk deel een theologische dialoog. Wij pleiten ervoor dat deze wordt voortgezet. Werkgemeenschappen van predikanten kunnen hier een initiërende rol spelen. Verder kan gedacht worden aan studiedagen of symposia, eventueel georganiseerd door de Protestantse Theologische Universiteit of een van de opleidingsinstituten van de Pinkstergemeenten. Een vruchtbare kruisbestuiving tussen ervaringen van de wereldkerk en theologische reflectie is van groot belang, waarbij een belangrijke nieuwe ervaring van de wereldkerk 'charismatisch' en 'pentecostaal' van karakter is.

1.7.5 Erkenning van elkaars doop

Wij wijzen op de praktijk van enkele Pinksterkerken, waarin die de kinderdoop van nieuw ingekomen leden uit de Protestantse kerk, erkennen. Het gaat dan om die leden die deze kinderdoop als een zegen hebben ervaren en om die reden een doop in de Pinksterkerk als tweede doop zouden zien. Hoewel in de Pinksterkerk de eigen doopopvatting de normatieve is, wordt zo open gehouden dat God in het leven van anderen een andere weg is gegaan. Wij wijzen ook op de praktijk in sommige Protestantse kerken waar ruimte is om kinderen op te dragen voor die ouders, die een voorkeur hebben voor een doop op belijdenis. Ook wijzen we op de betekenis van de doopgedachtenis.

1.7.6 Waardering van elkaars ambten en bedieningen

Hier liggen de nodige voetangels en klemmen. Dat heeft o.a. te maken met de verschillen in ambtsstructuur en bedieningen en met het verschil in opleidingsniveau. Een eerste stap is om elkaars ambten en bedieningen te erkennen als instrumenten die de Heer van de kerk heeft gebruikt en gebruikt voor de opbouw van de kerk en voor de uitbreiding van zijn rijk.

1.7.7 Waardering van de waarde van elkaars genadegaven

Niet elke gemeente heeft alles in huis. Dat geldt, zeker gegeven de verdeeldheid van het lichaam van Christus, ook voor kerken als het gaat om de genadegaven van God. Wij mogen elkaar dienen met Gods gaven, die we niet alleen voor de eigen kerk hebben, maar voor het geheel van het lichaam van Christus. Dat vraagt om erkenning van elkaars genadegaven.

Tot besluit: wanneer we terugkijken op onze ontmoeting, is de rode draad die van het verlangen naar kerkelijke vernieuwing en het gedeelde geloof in de Una Sancta, de 'ene heilige, katholieke en apostolische' kerk geweest. Wij hopen en bidden dat dit eindverslag van onze dialoog dat verlangen verder mag aanwakken en dat geloof dieper verankeren.

Arjan Plaisier
Huib Zegwaart

Dialogoog tussen de Protestantse kerk en het Landelijk Platform van de Pinksterbeweging in vier thema's

Van 2008 tot 2014 is er een intensieve dialogoog geweest tussen de Protestantse Kerk in Nederland en het Landelijk Platform van de Pinksterbeweging. In het eindverslag *Twee overzijden die elkaar schenen te mijden worden buren* is daar verslag van gemaakt. Hieronder vindt u het resultaat van de dialogoog over vier thema's die aan de orde zijn gekomen en die de basis vormen voor het eindverslag. Het betreft de thema's 'de doop', 'de doop met de Heilige Geest', 'het ambt' en 'Geest en traditie'.

1. ROND DE DOOP

1.1 De identiteit van de doop

De doop die in de Pinksterbeweging wordt gepraktiseerd is de 'doop op belijdenis'. In de Protestantse Kerk wordt ook de kinder- of zuigelingendoop gepraktiseerd. Daarmee is de doop een van de 'hete hangijzers' tussen de Protestantse Kerk en de Pinksterbeweging. Beide kerkelijke stromingen zien de doop als een verbinding met Christus en de gemeente. De doophandeling ziet op Christus: wij worden gedoopt in zijn naam.

- De doop drukt de verbondenheid met de geschiedenis van Christus uit, we worden meegenomen in zijn dood en opstanding, 'in zijn dood begraven' en met Hem opgestaan tot een nieuw leven.
- De doop is ook inlijving in het lichaam van Christus, de kerk, de gemeenschap rond Christus.

1.2 De doop als gave

De doop is een genadegave van God. Weliswaar is het de mens die zich laat dopen of gedoopt wordt, maar voorop staat dat de doop een 'instelling van God' is, een aanbod aan ons mensen en een verkondiging van Gods genade aan allen. Christus heeft zijn discipelen opgedragen om te dopen in de naam van de Vader, de Zoon en de heilige Geest. De doop is daarbij lijfelij en zichtbaar. Het heil van God is verbonden met een lijfelijke handeling.

Er is daarom sprake van een *doopgenade*. God doet wat met ons, Hij komt ons nabij, de doop werkt iets uit. Doop is niet (in de eerste plaats) een menselijke 'goede daad'. We worden immers uitgenodigd om ons te laten dopen, om ons te laten onderdompelen – zoals dat in de Pinksterkerken gebeurt, waarin het sterven en opstaan met Christus wordt uitgebeeld – of te laten besprengen – zoals dat in verreweg de meeste gevallen in de kerken die tot de Protestantse kerk behoren gebruikelijk is. Niemand kan zichzelf dus dopen, want dan zou de doop een eigenmachtige handeling zijn. In dat opzicht zit er in de doop een passiviteit.

Nadere reflectie en discussie

Wat gebeurt er met en in de doop? De doop wordt in de bijbel wel 'bad van wedergeboorte' genoemd (vgl. Tit. 3:5). Er is sprake van een gaan 'door het water', vgl. het beeld van gaan door de Rietzee (of de Jordaan), dat ook door de apostel Paulus wordt gebruikt (vgl. 1 Kor. 10:1-5). De doop is volgens Johannes de Doper 'tot vergeving van zonden' (zie Mc 1:4). Het is de doop die reinigt en vernieuwt.

In de doop komt dus genade van de kant van God mee. Sacramentele genade, wordt dit in Protestantse kerk genoemd. Door doop en geloof vindt inlijving in het lichaam van Christus plaats – tot deze gedachte geeft de uitspraak van Paulus in 1 Kor. 12:13 aanleiding. Wij mensen, met lichaam en geest, worden opgenomen in deze inlijving. Zonder doop blijft met name ons lichaam zonder tastbare aanraking met Gods genade_en komt alles op het bewuste geloven aan.

Ten aanzien van de doop stellen de vertegenwoordigers van beide stromingen een dubbele afscherming: er is geen sprake van *ex opere operata* (uit de handeling volgt vanzelf de werking). Dan zou het gebed om de aanroeping van de heilige Geest overbodig worden. Er moet daarom gewaakt worden voor ritualisering. Anderzijds: de doop is niet een puur menselijke handeling, slechts uitdrukking van mijn beleving, keuze of bekering. God schenkt immers de doop.

Pinkstergelovigen zijn terughoudend om over een sacrament te spreken. Zij benadrukken meer de genade van God in het tot geloof komen. Dat is het eigenlijke gebeuren. De

doop is daar een teken van, een bevestiging, het geeft een verdieping, het geeft er een objectieve vorm aan. De waterdoop moet daarbij onderscheiden worden van de geestesdoop.

Protestanten benadrukken het sacramentele karakter meer. De doop is handeling van God. Hoe deze genade nu precies werkt, valt nooit helemaal te zeggen. Niet zozeer als *gratia infusa* (ingegoten genade) want de doop is sterk verbonden met de woorden van het evangelie en met de vrijspraak van God die ons voor zijn kinderen houdt, niet op grond van onze verdienste maar op grond van Gods goedheid, zonder overigens te ontkennen dat er iets met de mens gebeurt. In en door het water is het God die zijn waarheid en genade tastbaar aan lijf en ziel bevestigt.

1.3 De doop is eenmalig

De doop is een eenmalig gebeuren. Het is markering van de overgang uit het oude leven, zonder God, zonder Christus, naar een leven met God, met Christus. Deze overgang komt vooral uit in de tegenstellingen tussen vroeger en nu, zoals ze in Efeze 2 worden genoemd. Het is de overgang van een leven buiten de gemeenschap naar een leven in de gemeenschap van volgelingen van Jezus. Deze eenmaligheid drukt ook het radicale karakter uit van de doop. Het geeft aan dat christen-zijn niet een mening is, een wereldbeschouwing, maar een nieuw *zijn*. De doop als 'bad van de wedergeboorte' drukt dit uit. Je kunt niet een beetje geboren zijn, zo kun je ook niet een beetje wedergeboren zijn. Het volk Israël is niet een beetje door de Zee getrokken. Deze doorgang markeert de overgang van een leven in slavernij naar een leven in vrijheid met God.

Deze eenmaligheid weerspiegelt zich *niet* naadloos in de beleving. Er zijn mensen die zich nooit zonder God hebben geweten. Er zijn vanuit het subject gezien geleidelijke overgangen. Er is subjectief een leven in het geloof waarin aanvechting een plaats heeft, terugval, periodes van dorheid, van slapte, enzovoort. Juist dan helpt de doop ons te herinneren aan het radicale van de overgang: het radicale van Gods ja-woord, maar ook het radicale van de navolging van Christus. Wij hebben subjectief dit objectieve markeringsmoment nodig, juist omdat we ons niet altijd subjectief in het nieuwe leven weten en er uit leven.

Nadere reflectie en verdieping

De eenmaligheid van de doop staat niet helemaal los van de discussie wat wel en wat niet voor legitieme doop wordt gehouden. Wat in het oog van de een als tweede doop of overdoop wordt gezien, zal de ander als de eerste echte doop beschouwen. De vraag wat dan een echte doop is, wordt dan niet gelijk beantwoord. Zo zal in de Pinksterbeweging een kinderdoop over het algemeen niet als echte doop worden beschouwd. Het moet gaan om een doop na de bekering en op belijdenis. In dat geval moet op een of andere manier wel worden vastgesteld (door wie?) dat er sprake is (was) van echte bekering en authentieke belijdenis, wil deze doop als de 'echte' doop worden aangemerkt.

1.4 De doop als keuze

De doop is ook een menselijke handeling: niemand mag gedwongen of als automatisme worden gedoopt. In de doop op belijdenis komt dit duidelijk uit. Dan is er een keuze voor de doop als bewuste uitdrukking van het persoonlijk geloof in Jezus Christus. Bij 'kinderdoop' ontbreekt de keuze evenmin. Het zijn de ouders of anderen die voorgedij over een kind hebben, of de 'peet' die een kind naar het doopvont brengen. Deze keuze is wat anders dan zomaar een uiting van de menselijke keuzevrijheid. Het is een keuze die mogelijk gemaakt en opgeroepen wordt door Gods keuze voor ons. Ons keuze rust in Gods keuze die daaraan vooraf is gegaan. De doop moet ook als oproep verstaan dient te worden om 'ja' te zeggen. Daarom kan doop ook in dat geval niet zonder belijdenis als mijn ja-woord en daarmee mijn keuze. Overigens, dit geldt ook voor de doop

op belijdenis. Ook hier wordt de eigen keuze verstaan als een 'ja' op de genadige keuze van God voor ons.

1.5 Volgorde

De volgorde van 'mijn' keuze en 'mijn' doop is voor Pinkstergelovigen eenduidig: eerst de keuze en dán de doop. De volgorde voor Protestanten is niet eenduidig: sommigen worden als volwassenen gedoopt en dan is er sprake van een persoonlijke keuze en een daarop volgende doop. Iemand die als volwassene wordt gedoopt, legt in de regel eerst belijdenis van het geloof af, en wordt daarna gedoopt. Er is echter ook ruimte voor een omgekeerde volgorde eerst gedoopt zijn en dan de keuze, die onder andere uitkomt in de belijdenis.

Wat pleit er voor elk van deze wegen en 'volgordes':

De 'doop op belijdenis':

- *Het radicale karakter van de doop (vaak ook door de vorm van bediening): het gaat immers om een bewuste handeling.*
- *De noodzaak van persoonlijk geloof en bekering.*
- *Elk spoor van dwang is hier afwezig.*

De 'belijdenis op de doop':

- *Zonder te weten/te kiezen worden we geboren onder de erfenis van 'Adam', zo brengt de doop ons zonder te weten/te kiezen onder de erfenis van Christus .*
- *Zonder ervoor te kiezen ben ik geboren in een gemeenschap die mij 'bestemd' voor Christus (vgl. Hanna die Samuël van de geboorte af bestemd voor de dienst aan God). 'Geheiligd' in/door de ander; hier speelt het 'ik en mijn huis' een rol.*
- *God heeft niet alleen een verhouding tot individuen, maar ook tot een geheel. Hij sluit een verbond met een volk, waar enkelingen in begrepen worden.*

1.6 De doop historisch bezien

Evident is dat in het Nieuwe Testament een doop op belijdenis wordt beschreven. De kinderdoop is hier, historisch gezien, een afgeleide van. Of er van deze afgeleide in de Schrift sporen zijn, is onderwerp van discussie.

De aanknopingspunten hiervoor liggen dan in noties als 'God en het verbond' (is het NT zoveel individualistischer dan de notie van het verbond in het OT met een volk?), het 'ik en mijn huis' (Jozua 24:15); in de overtuiging dat het geloof van de een voor de ander heilsbetekenis kan hebben (vgl. Marcus 2: 1-12). Deze noties plaatsen de doop die aan de enkeling wordt bedienend, in ieder geval in een breder verband. Duidelijk is, dat er verschil van mening is tussen de vertegenwoordigers van de Pinksterkerken en die van de Protestantse kerk of dit inderdaad aanknopingspunten voor de kinderdoop zijn.

De praktijk van de kinderdoop is vroeg binnengekomen in de kerk. Deze is uiteindelijk in zwang geraakt in het *corpus christianum* (de cultuur van het Westen die politiek en maatschappelijk door het christendom is gestempeld). In Nederland spraken we tot voor kort van een 'gedoopte natie'. De Reformatie heeft geen 'nee' tegen de kinderdoop gezegd. Ze heeft dit wel nadrukkelijk gekoppeld aan geloofsonderricht en belijdenis.

Reflectie en discussie

Is de 16^e eeuwse Reformatie (in onderscheid van de 'Radicale Reformatie' van de anabaptistische traditie) nalatig geweest door de traditie van de kerk inzake de kinderdoop onvoldoende te hebben getoetst aan de Schrift? Of is hier sprake van een legitieme ontwikkeling, die te maken heeft met het proces van het kerkelijk leven in de geschiedenis? Een proces dat te maken heeft met de kerstening van een samenleving?

Gaat het om gestaltevorming van het christelijk geloof, om zich vormende sporen van Gods genade die ons tegemoet komt in onze historische situatie?

Vragen bij 'elkaars' dooppraktijk

De doop op belijdenis als enige legitieme doop:

- *Is dit niet een biblicistisch standpunt (alleen wat expliciet in de bijbel staat, heeft gelding)?*
- *Sluit deze niet teveel aan op onze keuzemaatschappij?*
- *Past het niet te zeer in een op het individu gerichte maatschappij?*

De kinderdoop

- *Past dit niet te zeer in het denken van een gevestigde kerk in een pre-moderne samenleving?*
- *Past het niet te zeer in een cultuur van aanpassing?*
- *Hangt de kinderdoop niet in de lucht nu de dragende verbanden wegvallen? (denk aan school, aan huis en aan kerk)*
- *Maak je het niet nodeloos ingewikkeld (je moet er zoveel bij halen om het theologisch te kunnen rechtvaardigen, terwijl de Bijbel er niet expliciet over spreekt)*

1.7 Onderliggende thema's

Zoals uit bovenstaande wel duidelijk is geworden, staat de vraag naar de doopopvatting niet op zichzelf. Deze raakt vooral drie dieperliggende vragen, die al eerder zijn genoemd, maar die hier op een noemer worden gebracht.

- *Hoe verstaan we de interactie tussen God en mens?* Aan de kant van de Pinksterbeweging wordt meer accent gelegd op de doorwerking van Gods genade in een levensveranderende werking van Gods Geest. Bekering is niet toevallig een sleutelterm. De genade van God door Jezus Christus is een genade die mensen nieuw maakt en onder regie stelt van Christus. Aan de kant van de Protestantse Kerk wordt meer het 'ja' van God benadrukt, die ons in Christus genadig aanziet. Vooral in de lutherse traditie ligt het accent op de rechtvaardiging van de goddeloze. Aan de gereformeerde kant spelen noties als bekering en vernieuwing een pregnanter rol, maar zijn deze sterk ingebed in het accent op Gods genade en verkiezing.
- *Hoe verstaan we de gemeente?* Is de gemeente de verzameling van hen die niet beter zijn dan andere, maar wel mogen weten van Gods ja-woord in Jezus Christus en die daaruit leven, zoals in de Protestantse kerk? Of ligt het accent meer op de gemeente die zich los heeft gemaakt van het oude leven en Christus dient 'in nieuwheid van geest', zoals in de Pinksterbeweging?
- *Daar gaat een verschil in weging van de cultuur mee gepaard. Is de cultuur te redden of niet?* Draagt de cultuur sporen van Gods Geest (ook door de historische inwerking van kerk en christelijk geloof) en kan zij opnieuw gestempeld worden door het christelijk geloof? Of staat de cultuur veeleer onder het stempel van het 'oude, dat de verdwijning nabij is' en wordt de kerk opgeroepen een tegencultuur te vormen? Is het beeld van de stad op de berg in een donkere omgeving leidend, of het beeld van het zuurdesem dat het deeg doorzuurt?

Het moge duidelijk zijn dat deze verschillende accenten zich weerspiegelen in de verschillende doopopvattingen. Overigens: deze tegenstelling heeft iets van een karikatuur. De pastorale werkelijkheid is immers complexer en laat zich niet vastleggen op de hierboven geschetste tegenstellingen.

1.8 Een toespitsing: wederzijdse vragen

Saillant is dat de doop op belijdenis niet één-op-één verbonden is met het ontstaan van de Pinksterbeweging. Dat geldt ook voor de Pinksterbeweging in Nederland. Pas in tweede instantie (hoewel niet lang na dato) is deze koppeling aangebracht. Het accent lag aanvankelijk meer op de geestesdoop dan op de waterdoop.

Omgekeerd zien we in de Protestantse Kerk een nadere reflectie over de kinderdoop. In een doopnotitie van 2009 (*Uitgangspunten voor doopgedachtenis*) wordt de mogelijkheid van opdragen met zoveel woorden gesteld. Er is dus ruimte voor een visie waarin gekozen wordt voor doop op belijdenis. Ook wordt de mogelijkheid van doopgedachtenis nadrukkelijk onderschreven. Deze doopgedachtenis is niet een tweede doop, maar een ritueel waarin de als kind gedoopte opnieuw lijfelijk in aanraking komt met het water waar hij of zij als kind in is gedoopt. In een missionaire situatie en het steeds verder verdwijnen van het *corpus christianum* zal dit naar verwachting steeds nadrukkelijker gebeuren.

De vraag aan de Pinksterbeweging vanuit de Protestantse Kerk is: kan de kinderdoop (ook) gezien worden als een ontwikkeling waarin legitieme motieven een rol spelen (waarbij de vraag die aan de Pinksterbroeders en -zusters gesteld kan worden is welke van de motieven die in de kinderdoop meekomen als waardevol erkend kunnen worden); kan daarom gezien worden dat de kinderdoop ook een zegenrijke werking heeft gehad en heeft? Is het wel nodig, gezien het bovenstaande, om de kinderdoop te verwerpen als onbijbels?

- Toegespitst: kan de kinderdoop die in het leven van de gedoopte verbonden is met geloof en bekering (en waar belijdenis op is gevolgd), als 'werkelijke' doop worden aangemerkt? Concreet: kan de doop van iemand die als kind is gedoopt is, deze doop heeft verstaan en aanvaard als Gods genadige ja-woord, en als antwoord hierop in de navolging van Christus leeft, door een plaatselijke gemeente van de Pinksterkerk erkend worden, zodat een (nieuwe) doop niet wordt geëist om volwaardig lid te kunnen zijn van de Pinksterkerk?
- Kan de kinderdoop, waar deze in de Protestantse Kerk wordt gepraktiseerd, en waar zij functioneert in verbondenheid met bekering, belijdenis en navolging van Christus, als een doop van Godswege worden beschouwd? Bij 'overgang' kan dan eventueel van een ritueel van doopgedachtenis gebruik worden gemaakt.
- Anders gesteld: kan een Pinksterkerk, ook waar zij op grond van haar verstaan van de Bijbel vasthoudt aan de volgorde: 'bekering – belijdenis – doop' dit als de duidelijke opdracht van God verstaat en dit ook praktiseert, pastoraal ruimte laten voor de volgorde: 'doop – bekering – belijdenis'. Dit op grond van de theologische overtuiging dat God vrij is en deze vrijheid zich kan weerspiegelen in een praktijk die van een ideaaltype afwijkt?

De vraag aan de Protestantse kerk vanuit de Pinksterbeweging is: kan het ritueel van doopgedachtenis niet een prominentere rol spelen, zodat het verband tussen belijdenis en doop markanter naar voren komt? En: kan er niet meer en royaler ruimte zijn voor de mogelijkheid een kind op te dragen en zo aan de keuze voor doop op belijdenis ruimte te geven? Ook: moet met het oog op het radicale karakter van de doop niet meer werk gemaakt worden van het begeleiden van gedoopten om tot een persoonlijke en bewuste relatie met God en Christus te komen?

Prangender: Kan het ritueel van de kinderdoop niet gaan functioneren als een pre-doop: een proleptische doop, waarin de rituele handeling vooruitloopt op de eigenlijke doop die later zal volgen, als het kind inmiddels in staat is om zelf een keuze voor Christus te maken en dat middels de doop wil bezegelen?

1.9 Balans

Toenadering

Discussies over de doop vinden in de praktijk vaak plaats in een situatie van controverse en emotionele geladenheid. Tijdens deze dialoog werd over deze kwestie gesproken in een sfeer van bereidheid tot luisteren en het serieus nemen van elkaars standpunten en argumentatie. Hierdoor konden misverstanden en stereotypen worden besproken, en konden onduidelijkheden worden opgehelderd.

Vastgesteld kan worden dat de gesprekspartners de centrale plaats van de doop in de heilseconomie onderschrijven en geen fundamenteel verschil van inzicht hebben met betrekking tot de betekenis van de doop. Overeenstemming was er voorts over het primaat van Gods genade die in de doop wordt beleden en over het eenmalig karakter van deze handeling. Er was erkenning van de zijde van de Protestantse Kerk dat het historisch primaat ligt bij de doop op belijdenis. Dit leidt tot een grotere acceptatie van de praktijk van de doop op belijdenis zoals die wordt gepraktiseerd in de pinksterbeweging.

Van de zijde van de pinksterbeweging was er de erkenning dat de praktijk van de kinderdoop al vroeg in het christendom werd geïntroduceerd. Ook werd er een toenemende openheid geconstateerd binnen de pinksterbeweging om kinderdoop en belijdenis te erkennen als vervanging voor de doop op belijdenis.

Er was aan de kant van de Protestantse Kerk een grotere openheid dan voorheen inzake het inpassen in de kerkelijke praktijk van handelingen als het opdragen van kinderen, de doop op belijdenis en de bredere toepassing van het ritueel van de doopgedachtenis.

Verdere studie en onderzoek

Tijdens de gesprekken kwamen enkele thema's steeds terug en deze vragen om nadere studie of onderzoek naar praktische mogelijkheden om elkaar tegemoet te komen.

Verdere studie is nodig over:

- De aard, de functie en de plaats van de doop in de heilige Geest in het christelijke leven
- De aard van de christelijke gemeenschap en de betekenis daarvan voor het geloofsleven

Verdere reflectie en discussie is wenselijk met betrekking tot de erkenning van kinderdoop en belijdenis in kringen van de pinksterbeweging enerzijds en anderzijds de wijze waarop het opdragen van kinderen, de doop op belijdenis en de bredere toepassing van het ritueel van de doopgedachtenis in de Protestantse Kerk beter in de liturgie en de gemeentepraktijk kan worden ingepast.

1.10 Tot besluit

De discussie rond de doop raakt fundamentele zaken.

- Het gaat om de vraag naar het christen worden: de overgang van dood naar leven, van onheil naar heil; het gaat om de verbondenheid met Jezus en zijn gemeente en de navolging.
- Het gaat om de genade van God, die ons tegemoet komt in woord, water, brood en wijn en om de gestalte die het heil in deze elementen heeft gekregen.
- Het gaat om de vraag naar de enkeling (je wordt persoonlijk gedoopt) en de persoonlijke verbondenheid met Christus en de gemeente, de persoonlijke keuze om Christus te volgen.
- Het gaat om de vraag naar de gemeenschap: hoe dragend is deze, en wat is de wezenlijke betekenis van het 'ingelijfd' zijn in het lichaam van Christus? Dit laatste punt vraagt om nadere studie.

Het zijn deze zaken die in de ontmoeting van gelovigen en gemeenten van onze kerken een belangrijke rol kunnen spelen en de agenda van de ontmoeting kunnen bepalen.

2 ROND DE DOOP MET DE HEILIGE GEEST

De voorloper van de ervaring van de doop in de heilige Geest ligt in theologische discussies in de Amerikaanse heiligingsbeweging. Binnen deze beweging groeide de idee van een viervoudig evangelie: Jezus redt, heiligt, geneest en hij komt terug. Vanuit het tweede aspect 'heiliging' ontstond het besef dat Jezus 'doopt met de heilige Geest' als zegel op het proces van het leven van een geheiligd leven. Via Charles Fox Parham, die de studenten van zijn bijbelschool de handen oplegde, waardoor zij vervuld raken met de heilige Geest en in tongen gingen spreken, is er een lijn naar Azusa Street (1906) waar de Geestesdoop centraal staat. De Geestesdoop wordt in de Pinksterbeweging begrepen als een gave van kracht op de al bekeerde mens, die zich in eerste instantie manifesteert in het spreken in tongen. In Nederland wordt dit werk van de Geest gezien als 'de spade regen' (naar het Bijbelse beeld van de regen die aan de oogst vooraf gaat). Geestesdoop is een doop van lof, liefde en kracht, die tot uiting komt in talen die van de hemel afdalen. De klassieke pinksterbeweging is echter niet eenduidig over het spreken in tongen als bewijs van de Geestesdoop. Vele Pinkstergemeenten stellen dat het motief van de Geestesdoop en de daaraan gekoppelde gave van het spreken in tongen een heel duidelijk patroon is bij Lucas-Handelingen. Er is een vast patroon van bekering-Geestesdoop, waarbij deze laatste zich manifesteert in het spreken in tongen/klanktalen. Doel is het ontvangen van een kracht voor zending. Dit patroon komt zo niet voor bij Paulus of de andere evangelisten.

In de Protestantse kerk zijn er twee sporen. Naast een traditioneel spoor waarin de Geest min of meer wordt aangeropen vanuit de veronderstelling dat Hij er al is, is een tweede spoor dat van een gebed om de Geest om rein te worden of nieuwe kracht te krijgen. De idee van een doop met de heilige Geest die zich vooral zou manifesteren in tongentaal, vindt weinig steun. Wel benadrukt het Charismatisch Werkverband Nederland (CWN) de doop met de Geest als geheel van genadegaven van profetie, klanktaal en genezing als 'functies van Gods komende koninkrijk'. Ook wint de gedachte terrein dat iemand als een bijzonder gebeuren een individuele gave ontvangt met het oog op de opbouw van het lichaam van Christus. Daarnaast komt het denken over de Geest binnen via de band van het ritueel, met name zalving van zieken en opleggen van handen.

Een verdere discussie over het thema levert de volgende inzichten op:

2.1 Christus en de Geest

Pinkstergelovigen en Protestanten zijn het eens dat er meer is te zeggen over heil dan alleen met woorden als bekering, wedergeboorte en redding wordt uitgedrukt. Dit 'meer' kan worden aangegeven met 'heiliging' en 'toerusting tot dienst'. Het christelijke leven is een leven in navolging van Jezus, en vervuld door de heilige Geest. In de dialooggroep wordt dit niet gezien als een beweging van Jezus naar de Geest, alsof Jezus de eerste fase is en de Geest de tweede die in plaats van de eerste komt, immers, het gaat om de Geest van Jezus, die de christen wordt gegeven. 'In de Geest' staat niet tegenover 'in Christus'.

2.2 Een tweede gave?

Dit 'meer' dan bekering en wedergeboorte realiseert zich voor Pinkstergelovigen als een duidelijk te markeren tweede ervaring, die van de Geestesdoop, na de ervaring van de bekering. Deze eerste ervaring is verbonden met de waterdoop, die volgt op de bekering en de belijdenis van Christus. De tweede ervaring is een 'in te wachten' en 'af te bidden' ervaring, die in het geloof ook ontvangen mag worden. Bij Protestanten wordt dit 'meer' in principe niet onderscheiden van het heil dat met redding, de doop en de inlijving in Christus gegeven is. Deze inlijving in Christus realiseert zich als een leven met Christus, ten dienste van zijn lichaam en zijn rijk. Wat gegeven

is, ontwikkelt zich in een leven lang leerling zijn. Ook Pinkstergelovigen herkennen dit element van levenslang leerling zijn. Toch menen ze dat er een bijzonder moment is, waarop dit leerling zijn 'ontwaakt' door een bijzondere Geestesgave. Hiervoor werd het beeld genoemd van een matras, dat de eerste keer door inblazen opzwelt – zo wordt de verkleving van de inwendige nopjes doorbroken - en de volgende keren zichzelf met lucht vult.

Pinkstergelovigen stellen aan Protestanten de vraag of er niet een bijzondere bekrachtiging van de Geest in de schaduw wordt gesteld, waardoor een gave van God wordt veronachtzaamd, en een bijzonder toewijding aan God van zijn basis wordt beroofd. Het 'richt u op de hoogste gaven' (1 Kor. 12:31) drijft de kinderen van God toch om deze hoogste gaven te verwachten en daar ook om te bidden? De vraag: 'hebben jullie de heilige Geest ook ontvangen toen jullie het geloof aanvaardden' (Hand. 19:2) duidt erop dat God deze gave wil geven aan hen die geloven. Met het oog op de missionaire roeping van de gelovige is dit gebed om de heilige Geest dringend. Het wordt van zijn urgentie ontdaan, wanneer te gemakkelijk wordt gezegd dat geloof en vertrouwen toch genoeg is. Natuurlijk is geloof genoeg, maar dit geloof strekt zich ernaar uit om ten volle te leven uit de Geest.

Protestanten stellen aan Pinkstergelovigen de vraag of dit 'methodisme' van een tweede ervaring niet ontkent dat de Geest al gegeven is in de inlijving in Christus én dat de noodzaak van een tweede ervaring als een wet kan gaan functioneren, waardoor het evangelie als boodschap van vrije genade in de schaduw kan geraken. Moet het altijd meer? Wordt de eenvoudige gelovige, die zich toevertrouwt aan God en zich gedragen weet door zijn genade, niet opgejaagd of onder druk gezet met de eis nog een bijzondere gave te moeten ontvangen? Wordt de gave van de heilige Geest niet teveel een tweede gave, terwijl dé gave van God aan de wereld toch Jezus Christus is (waarbij de heilige Geest helpt om ingelijfd te worden in Christus). Creëer je daarmee niet te zeer beginnelingen en 'echte' christenen? En: is er niet veeleer sprake van een ruimte geven aan de Geest, in een proces van groei in het geloof, waarbij tegelijk de gelovige nooit verder komt dan 'bedelaar' te zijn en blijft leven in het licht van het kruis van Christus?

De vragen van de Protestanten werden herkend. Er kan zowel een zeker 'wetticisme' optreden, als ook de idee van 'rangen' van christenen. Bovendien leeft in Pinksterkringen, naast de duidelijk te markeren doop met de heilige Geest, ook de idee van geleidelijke groei en steeds meer ruimte geven aan de Geest. Omgekeerd herkennen Protestanten de vragen van de Pinksterkerken. Er is soms een aversie tegen de bijzondere werking van de Geest te bespeuren, alsof er vrees is dat de Geest te dicht bij komt en de gaven van de Geest een no-go gebied is. Er is veel gewonnen wanneer dat wordt doorbroken en er ruimte is voor het ontvangen van bijzondere gaven van de Geest en een diepere ervaring van God.

2.3 Ervaring

Waar gaat het volgens Pinkstergelovigen om in de Geestesdoop? In ieder geval ook om een ervaring, die een emotionele kant aan zich heeft, ook al staat deze niet los van de wil of het verstand. De Geestesdoop is een inwerking van de heilige Geest in het leven van de mens, een doorbraak, een vervulling van boven, die het leven van de gelovige op een bijzondere manier met God en Jezus Christus verbindt. Deze bijzondere verbinding toont zich in tongentaal (zie punt 4). Het gaat om een intense ervaring van God, een ervaring die 'het verstand te boven gaat', zonder daarmee irrationeel te zijn; om een ademen in de Geest, een praktiseren van het kindschap van God. Het gaat ook bij Pinkstergelovigen niet op zich om de tongentaal, maar om de tongentaal als taal van de liefde en de intimiteit, als een aan bewuste woorden voorbij communiceren met God, geleid door de Geest.

In de discussie wordt de betekenis van een dergelijke ervaring erkend. Geconstateerd wordt, dat er 'onder protestantanten' een brede hunkering is naar Godservaring. In een eerste analyse daarvan komt het beeld naar voren dat in de Protestantse context alles zo 'bemiddeld' is door woorden, door regels, door rituelen. Juist dat kan een verlangen voeden om in het krachtenveld

van de Geest te komen, de regie over te mogen geven in hoger handen, vervuld te worden, en juist zo tot een bewuster christen-zijn te komen. In deze analyse zit zeker een kern van waarheid, maar bij nader inzicht blijkt dit beeld toch te zwart-wit te zijn. In de Protestantse traditie is ervaring niet afwezig, ook waar deze een meer emotioneel karakter heeft. De nadere Reformatie, het piëtisme, het revival, het Reveil, de vroomheid van de Hernhutters zijn hier voorbeelden van, maar ook in andere tijden en op andere plaatsen is er ervaring, als de weerklank van Woord en sacrament.

Tegelijk is er aan Protestantse kant ook een voortdurend voorbehoud bij ervaring. Er is een vrees, dat deze een eigen leven gaat leiden. Dat is de vraag die Protestanten aan Pinkstergelovigen stellen. Ervaring is gebonden aan de Schrift en aan Christus. Wij leven van wat God belooft en we mogen weten dat God ons voor zijn kinderen houdt, ook al levert dat niet (altijd) een intense ervaring van God op. 'Ook al ervaar ik God niet, toch geloof ik dat Hij met me is'. Protestanten vragen aan Pinkstergeloven of het niet teveel gaat draaien om de christen en zijn/haar geestelijke ervaring, in plaats van om God en Jezus Christus? Bovendien, het gaat er toch veeleer om navolger van Jezus te zijn en te leven als zijn leerling, door God lief te hebben boven alles en de naaste als jezelf?

De vraag aan Protestanten is, of de worsteling met de moderniteit het Protestantisme niet heeft leeggezogen. Deze worsteling is vooral een intellectuele geweest. Dit is de grootheid van het Protestantisme, dat zelf ook niet los van die moderniteit verstaan kan worden. Tegelijkertijd heeft de worsteling ook zijn tol geëist. Het is alsof God als de levende, die reëel werkt in mensen, op afstand is komen staan. Is daardoor niet een voorbehoud ten opzichte van de reële inwerking van God door de Geest ontstaan? Het is alsof God alleen nog indirect, bemiddeld door de Schrift, de liturgie, de belijdenissen, de ratio, 'binnenkomt', zodat mensen een relatie hebben met deze bemiddelende instanties in plaats van met God zelf. Maar God stort toch nu zijn Geest in mensen uit en trekt ons toch nu uit onze eigen wereld om te delen in zijn wereld, en wel als iets dat nu geloofd en nu ervaren mag worden?

De vraag aan Pinkstergelovigen is, of de nadruk op ervaring niet typisch postmodern is: alleen wat ik ervaar, is waar, waarbij het vooral om mij als enkeling gaat. Traditie en gemeenschap worden gerelativeerd, de subjectieve beleving worden verabsoluteerd. De kracht van het Pinkstergeloof is, dat het net van het modernisme is gescheurd, maar de zwakte lijkt te zijn dat reflectie en theologie als bijna bedreigend wordt gezien. Kan deze echter uitblijven? En komen dan niet de vragen op tafel waar het Protestantisme mee heeft geworsteld?

2.4 Tongentaal

Geestesdoop is voor 'klassieke' Pinkstergelovigen veelal verbonden met tongentaal. De tongentaal is de taal van gebed en lofprijzing, intiem en tegelijk lijfelijk (het gaat om taal, eventueel ook hoorbare taal). Door tongentaal komt de gelovige in een communicatie die aan gewone taal met rationele inhoud te boven gaat, het is een soort musicale communicatie. De tongentaal is een ondergedompeld worden in de geestelijke wereld, die een wereld is van communicatie (voor God vallen we niet in een echoloos zwijgen).

Feitelijk wordt de gave van de tongentaal in Protestantse Kerken niet gepraktiseerd. Er werd ook nauwelijks naar gezocht. Het werd ook niet als gemis ervaren deze gave niet te bezitten. Hoe is dit te verklaren? Dat is vraag van Pinkstergelovigen aan Protestanten. Waarom deze kostbare gave van communicatie met God niet hoog achten en zoeken? Is er dan wel verlangen naar een communicatie met God die het verstand te boven gaat? In de tongentaal wordt aan emotie een taal gegeven. Zonder die taal verkommert de emotie en daardoor kan weer de ervaring onder de maat blijven. Omgekeerd kan de tongentaal emotie en ervaring in stand houden en verdiepen.

De vraag van Protestanten aan Pinkstergelovigen is, waarom deze gave vaak zo één op één met de Geestesdoop gezien wordt? Als tongentaal een gave is, waarom is dit dan de gave die elke gelovige geacht wordt te ontvangen? Een toespitsing van deze vraag: heeft het belang dat aan

tongentaal wordt toegekend, ook te maken met het feit dat deze taal niet door de mens kan worden geproduceerd en daarom een 'bewijs' is van de inwerking van de heilige Geest? Deze gave lijkt wel erg individualistisch, zonder uitleg is het een gave voor de gelovige zelf, maar de verbinding met opbouw van het lichaam van Christus en de dienst aan God lijkt niet evident.

2.5 Lucas-Handelingen

In het tweeluik van Lucas en Handelingen is er een veel voorkomende volgorde: bekering - waterdoop - Geestesdoop. Geconstateerd wordt dat deze zó bij Paulus of de andere evangelisten niet te vinden is. 'Lucas-Handelingen' is het tweeluik van de zending, van het 'uitbarsten' van het evangelie over de grenzen heen, het is een sterk missionair boek. Het lijkt er op dat Pinkstergelovigen het model van Lucas-Handelingen als normatief beschouwen: zo gaat het toe bij christenen. Dat dit model het afgelegd heeft ten gunste van een op een bepaalde manier opgevat paulinisch model valt niet te ontkennen. Daarmee is een vitale lijn die in beginnende christenheid een markante plaats heeft gehad, te zeer in de vergetelheid geraakt. Het is een zegen dat deze lijn weer met kracht zich heeft voorgedaan. Evenals bij Lucas-Handelingen kan dit verstaan worden als onderdeel van het evangelie dat de grenzen overgaat (ook sociale en economische grenzen), als wijze waarop (democratisch!) gelovigen worden ingeschakeld in het missionaire werk. De Geest is een kracht die mensen invalt en met kracht inschakelt in zijn zending. De gaven van de Geest zijn persoonlijk geadresseerd. Daarbij is tongentaal niet gebonden aan een ambt of hiërarchie.

Pinkstergelovigen vragen: is de weerstand tegen dit model een uitingsvorm van een gevestigde kerk en christenheid die 'rust in de tent' wil?

Protestanten zien niet in waarom het model Lucas-Handelingen als normatief wordt gezien. Ook zonder dit model is er kerk geweest, zijn gelovigen ingeschakeld in het werk van de Geest en is er een bijzondere missionaire drive geweest. We kunnen God toch niet narekenen, en mogen Hem zeker niet voorrekenen? Bovendien: Paulus lijkt de grote betekenis die aan tongentaal werd toegekend in Korinthe, in ieder geval voor wat betreft de openbare samenkomst, toch te relativiseren.

2.6 Charismata

Aan de gelovigen worden gaven gegeven. De gave is een verbijzondering van de roeping van de christen. Wij zijn het er over eens, dat de Geest gaven toedeelt 'zoals Hij wil' (1 Kor. 12:11). Pinkstergelovigen zijn geneigd het nieuwe van deze gaven te onderstrepen; Protestanten zien vaak meer continuïteit met de schepselmatige talenten. Pinkstergelovigen menen dat de tongentaal de basale gave is, die voor allen beschikbaar is die met een ernstig verlangen de Geestesdoop nastreven. Hoe dit ook zij, de vraag naar de persoonlijke adressering van de roeping van God en de wijze waarop deze wordt ingezet, is een belangrijk thema. Het lijkt er op dat Pinkstergelovigen in dit opzicht zeer bewuste protestanten zijn: de mondigheid van de gelovige komt uit in zijn of haar genadegave(n). Bij Protestanten is de mondigheid niet verdwenen, maar het accent op mijn persoonlijke genadegave is minder duidelijk, zeker in onderscheid met het 'gemeentelijke'.

3 ROND HET 'AMBT'

3.1 Oudsten en bedieningen in de Pinksterkerken

Het woord 'ambt' is niet gangbaar in de Pinksterkerken. De zaak wel. Daarbij dient wel aangetekend te worden dat er in de Pinksterbeweging niet overal gelijk over deze zaak wordt gedacht. Voorop staat dat de gemeente volk van God is, woonstede van de Geest, begiftigd door de Geest in de vorm van charismata, die er zijn voor de opbouw van de gemeente. Allen zijn geroepen het woord van God te verkondigen en uit dat woord te leven. Er is geen bemiddelende instantie tussen God en de mensen. Wel zijn er in een gemeente oudsten. Tezamen geven zij leiding aan de gemeente, geven overzicht over de woordverkondiging, en zorgen ervoor dat de charismata van de gemeenten tot hun recht komen en in goede banen worden geleid. Zij worden door handoplegging gewijd tot hun werk.

De voorganger is meestal één van de oudsten, maar heeft daarin wel een bijzondere plaats. Hij is visiedrager en geeft als *primus inter pares* (eerste onder gelijken) leiding aan het oudstenteam. Sommige pinkstergemeenten kennen 'diakenen', die onder verantwoordelijkheid van het oudstenteam leiding geven aan een deelgebied in de gemeente en dus niet uitsluitend bedoeld zijn voor de zorg voor de armen. In sommige gemeenten behoren ook 'diakenen' tot het oudstenteam. De 'ambtsstructuur' is sterk van onderop, maar er is wel degelijk een raad van oudsten.

De Pinksterbeweging kent naast het oudstenschap bedieningen. Het woord bediening wordt in de gemeenten breed gebruikt waar mensen op een herkenbare en aansprekende manier hun dienstbetoon vervullen.

Daarbij kent de Pinksterbeweging bedieningen, zoals omschreven in Ef. 4:11. Deze functioneren als charismatische gaven aan de kerk. Het gaat om de volgende bedieningen: apostelen, profeten, evangelisten en 'herders en leraars'. Herder en leraar worden hierin soms onderscheiden, en soms als één bediening beschouwd.

Deze Efeze 4 bedieningen functioneren in het algemeen breder dan eigen plaatselijke gemeente, niet vanwege een formeel gezag, maar door gebleken gezag. Hoewel een 'Efeze 4 bediening' en 'oudstenschap' verenigd kunnen zijn in één persoon, is dit geen voorwaarde. Naast de bediening van Herder/Leraar, staat het apostelschap ook dicht bij het oudstenschap, aangezien een apostel ook een herderlijke rol heeft over de kerken die zich verbonden weten met zijn apostolisch roeping, dan wel onder zijn leiding zijn gesticht.

De Efeze 4 bedieningen geven al een vorm van binding tussen de gemeenten. Deze zijn echter niet verbonden door een gezaghebbende kerkvergadering.

Diverse Pinksterdenominaties moedigen aan dat ook vrouwen als voorgangers en oudsten wordt aangesteld. Gemeenten zijn hierin echter autonoom en onderling zijn er dan ook verschillen merkbaar.

Een aantal predikanten in Pinkstergemeenten hebben een theologische opleiding genoten. Zelden is dat echter een theologische opleiding op academisch niveau. Veel vaker gaat het om een opleiding als HBO-theoloog. Afronding van een theologische opleiding is in de context van de Nederlandse Pinksterbeweging over het algemeen geen criterium voor de aanstelling van voorgangers. Criteria als een ervaren roeping, enthousiasme, bewezen leiderschapskwaliteiten spelen daarbij in veel gemeenten een zeker zo grote rol als theologisch vakmanschap.

3.2 Ambten in de Protestantse Kerk

Ook in de Protestantse Kerk is het volk van God uitgangspunt. Ook hier verkiest het volk ambtsdragers. Deze geven leiding (*episkopè*). Onder hen neemt de predikant een bijzondere

positie in. Deze wordt bevestigd als predikant van de kerk en verbonden aan een plaatselijke gemeente. Het doel van de leiding is de gemeente te dienen in haar roeping van Godswege. Er zit ook het element van 'tegenover' in: het bepalen van de gemeente bij het heil in Christus. Dit tegenover is gebonden aan de Schrift en staat in dienst van de levende Heer. Het is dus een vorm van Christusrepresentatie. Alleen een predikant bevestigt ambtsdragers en legt de handen op.

De predikant als ambtsdrager is geen bemiddelaar van het heil. Wel heeft hij/zij een bediening die wezenlijk is voor de kerk. Het is de bediening van het apostolische woord, zoals het in de Schrift is opgetekend. Weliswaar spreekt de Geest tot allen, maar dit gebeurt niet zonder de dienst van het Woord. Christus regeert zijn gemeente door Woord en Geest en de predikant speelt hier een belangrijke rol in. Niet dat dit de enige dienst is, of dat God ook niet door anderen van déze dienst gebruik kan maken. Er moet echter een orde zijn, en de predikant is gehouden de diensten, ook die van Woord en Geest, bij het heil van Christus te bepalen.

De gemeente wordt geregeerd door de vergadering van ambtsdragers. De gemeenten zijn met elkaar verbonden door de vergadering van de classis en van de generale synode. De kerkorde is de basis van deze kerkvergadering.

Vrouwen zijn toegelaten tot alle ambten. Plaatselijke gemeenten zijn echter vrij hier al of geen gebruik van te maken. Er zijn gemeenten die op principiële gronden geen ruimte voor de vrouw in het ambt hebben.

Ouderlingen hebben, naast de *episkopè*, vooral een pastorale functie, al zijn er ook (in toenemende mate) ouderlingen met een specifieke opdracht. Diakenen zijn geroepen voor de zorg voor de 'armen'.

Predikanten zijn academisch opgeleid. Naast predikanten zijn kerkelijke werkers werkzaam. Zij zijn HBO opgeleid. Soms doen zij het werk 'als van een predikant'. Aan hen is recent het ambt toegekend van ouderling of diaken.

3.3 Een vergelijking

Vergelijken we de beide structuren, dan zijn er duidelijke overeenkomsten. De gemeente als volk van God, bestaande uit door de Geest begiftigde mensen is uitgangspunt. De gemeente is lichaam van Christus, waar Christus het hoofd van is. De gemeente is ook pneumatisch: tempel van de Geest en ontvanger van de charismata. In de Pinkstergemeente wordt hier leiding aan gegeven door oudsten die de gemeente kiest of voordraagt. In de Protestantse Kerk gaat het hier vooral om de bediening van het Woord, de ambtelijke dienst van Woord en sacrament. De dienaar wordt ook gekozen door de gemeente (beroepen). Het is door deze dienst dat Christus zijn gemeente bouwt.

In de Protestantse kerk worden ambtsdragers (ouderlingen/diakenen) aangesteld voor een ambtsperiode van 4 jaar. Oudsten worden in de pinkstergemeenten in het algemeen aangesteld voor onbepaalde tijd. Hiermee krijgt de oudste als persoon meer nadruk, terwijl in de Protestantse kerk het ambt als functie meer nadruk krijgt. Gechargeerd kan gezegd worden dat vanouds in de Protestantse Kerk het ambt de persoon draagt, terwijl in de Pinkstergemeenten de persoon het 'ambt' draagt. In de Protestantse kerk wordt daarbij het ambt gekoppeld aan formele eisen. Daardoor lijkt er soms een wat rationele invulling te komen. Het charismatische aspect kan daardoor onderbelicht blijven, hoewel dat vanuit bijv. de theologie van Calvijn niet terecht is. In Pinkstergemeenten is het charisma leidend. Charismatisch leiderschap is daardoor veel natuurlijker. Wat hier onderbelicht kan blijven is dat het 'bewaken' van het DNA van de traditie, het mede op grond van een toereikende studie bewaren bij 'de waarheid'.

Waar in de Pinkstergemeente meer het accent ligt op de 'organisatie' van de Geestesgaven die aan alle leden wordt gegeven, ligt in de Protestantse kerk meer het accent op de dienst van het Woord waardoor de gemeente wordt bediend.

Hiermee worden wellicht meer tegenstellingen gecreëerd dan er zijn. Immers, onder het leidinggeven van de oudsten hoort ook de rol van de voorganger, en zijn dienst (ministry), die toch voor een belangrijk deel ook die is van herder/leraar of evangelist. En de dienst van Woord en sacrament is een dienst waar de gemeente in betrokken is door de andere ambtsdragers. Bovendien is de dienst van woord en Sacrament ervoor bedoeld de gemeente bij haar roeping te bepalen, en dus ook in haar roeping te bevestigen.

Toch blijft hiermee wel degelijk een 'structuurverschil' bestaan. Verder hierop doordenkend, valt op dat het ambt van de predikant niet een zuivere evenknie is van de voorganger van een Pinkstergemeente. Het ambtelijke van de predikant heeft, door de volmacht van bediening van Woord en sacrament, een 'geleidend' karakter. De kerkdienst draait zeer sterk om deze bediening. Deze dienst heeft weliswaar geen sacramenteel karakter, maar een kerkdienst zonder een 'bevoegde' voorganger is niet goed voorstelbaar. De voorganger verkondigt het heil, zegt het toe, en de gemeente ontvangt, gelooft, overweegt, enzovoorts. In een Pinkstergemeente is er zeker ook de rol van de voorganger. Misschien kan die wel groter zijn dan van een predikant. Hij is daarbij meer echter meer degene die de Geest wekt en ruimte geeft aan de bedieningen, dan die het Woord bedient en het heil aanzegt. Ook dit zijn wellicht te schematische typeringen, maar ze geven wel een sfeer- en cultuurverschil weer.

3.4 Het plaatselijke en bovenplaatselijke

Het 'van onderop denken' is in de Pinkstergemeente directer. Dat komt ook uit in het feit dat het oudstenschap, ook waar het de voorganger betreft, in principe is verbonden met de lokale gemeente. Anderzijds is het in de Protestantse kerk ondenkbaar dat het ambt opkomt uit een gemeente die op zichzelf staat en geen binding met het geheel van de kerk heeft. Daarbij dient wel in acht genomen te worden dat in andere delen van de wereld er in Pinksterkerken soms hiërarchisch wordt gedacht en er bijvoorbeeld wel degelijk bisschoppen zijn. Het 'van onderop' hoort vooral bij de Europese Pinksterkerken.

In de praktijk vervult zowel een voorganger als predikant een 'dubbelrol'. Bij alle honorering van het plaatselijke, zit er in de figuur van de predikant of voorganger een bovenplaatselijk element. In de PKN komt dat bovenplaatselijke wat betreft de drie ambten ook uit door de classicale en generale kerkvergadering. Hoewel er in de Protestantse Kerk geen sprake is van hiërarchie, is het wel zo dat het ambt een constante is door de tijd. De handoplegging gaat van ambtsdrager op ambtsdrager en zo ook door de tijd heen.

In de pinksterbeweging vertegenwoordigt de voorganger de plaatselijke gemeente in vergaderingen en ontmoetingen van het landelijke kerkverband waar men deel van uitmaakt. Dat is overigens voor lang niet alle gemeenten van toepassing. Een aantal pinkstergemeenten opereert onafhankelijk van ieder landelijk kerkverband. Er is dan mogelijk alleen sprake van een informele relatie met een 'bediening'.

Een ander onderscheid is, dat een netwerk van kerkenraden in een Protestantse een netwerk vormt over het hele land heen. Er is in principe geen centimeter grond waar geen kerkenraad over gaat. Er kan op een bepaald gebied niet zomaar een gemeente ontstaan, die een eigen kerkenraad kiest. Over dat gebied gaat de kerkenraad van de gemeente die dit gebied beslaat. De gemeente is dus geografisch en het ambt dat daarmee verbonden is, eveneens. Dit is in feite een reflex van de idee van een volkskerk, die vooral in de voormalig Hervormde Kerk sterk heeft doorgewerkt. Dit geografische aspect geeft samenhang. Gemeenten hebben een adres en zijn onderling 'aanspreekbaar'. Er is 'accountability'. Dat geldt ook voor het landelijke kerkverband. Dat heeft een adres en is ook 'accountable', niet alleen onderling, maar ook waar het gaat om relaties met andere kerken.

Een Pinkstergemeente is veel meer een 'vrije vestiging'. 'Het land dat voor u ligt, ligt open' (Gen. 47:6). Daar gaat een 'pioniers'-mentaliteit mee gepaard. Een gemeentestichter kan (al dan niet

met behulp van een kleine kern als team) zo'n gemeente stichten. Dit kan wel leiden tot wat moeizame relaties als er al bestaande gemeenten gevestigd zijn, in het bijzonder als het missionaire doel (nieuwe bekeerlingen) niet wordt bereikt, maar er wel gemeenteleden naar deze nieuwe gemeenten worden getrokken.

Deze twee soorten benaderingen staan wederom niet zo ver van elkaar als op het eerste gezicht lijkt. Dat heeft ook alles te maken met ontwikkelingen in de tijd. Er komen Protestantse Pioniersplaatsen. Het strikt territoriale wordt hiermee doorbroken. Door verdergaande secularisering zal in het hart van de Protestantse Kerk het missionaire vuur sterker gaan branden. Een pioniersplek dient wel op een of andere manier verbonden te zijn met het ambtelijke van de kerk, maar kent toch zijn eigen varianten. Omgekeerd zullen Pinksterkerken, naarmate er een grotere dichtheid ontstaat, ook iets van het geografische krijgen. Dat zal ertoe bijdragen dat er niet zomaar een gemeente wordt gesticht, wanneer er al een Pinkstergemeente is (waarbij hier wordt afgezien van helaas voorkomende scheuringen en gevallen waarin iemand uit een gemeente 'voor zichzelf begint'). En voortgaande oecumenische contacten zullen bij het stichten van een gemeente in toenemende mate een rol spelen.

3.5 Apostelen?

De gemeenten worden 'geregeerd' door oudsten of ambten. In de Pinkstergemeente is er daarbij het fenomeen van bedieningen belangrijk.

In het bijzonder treedt hier de al eerder genoemde bediening van apostel naar voren, die als gezondene van Christus nieuwe gebieden betreedt met het evangelie. Dit hoeft niet alleen om geografische nieuwe gebieden te gaan, maar kunnen ook bevolkingsgroepen betreffen die binnen een samenleving niet worden bereikt door bestaande kerken en gemeenten. Een 'apostel' is hierin niet altijd de gemeentestichter, maar wel degene die over grenzen heen kijkt en gemeentestichters met zijn visie inspireert en toerust.

De bediening van apostel wordt overigens niet overal erkend of ook gelijk ingevuld. Waar de bediening wordt erkend gaat het eigenlijk altijd om een functionele invulling van het apostelschap, gericht op het openleggen van nieuwe gebieden voor het evangelie en het herderschap over al bestaande gemeenten. Het gaat dus eigenlijk nooit om een positionele invulling met openbaringsgezag, zoals dat alleen de NT apostelen toekomt.

In de Protestantse traditie is de apostel beperkt tot de twaalfen uit de evangelieën, waar alleen Paulus nog aan is toegevoegd. Profeten worden niet gezien als aparte gestalten (ze verwijzen eerder terug naar de profeten van het Oude Testament), evangelisten zijn wel bekend, al hoort deze niet tot het vaste bestand van de gemeente. In Protestantse kring wordt de opsomming in Ef. 4:11 niet gezien als een officiële lijst van bedieningen die het verdere leven van de kerk zullen begeleiden.

De vraag is of ook hierin het uiterlijke verschil tussen de Pinksterbeweging en de Protestantse kerk niet groter is dan het inhoudelijke verschil. Titels en benamingen kunnen verhullen hoe het dienstbetoon van ambten en leiderschap er in werkelijkheid uitziet. In ieder geval is het doel van de bedieningen voor de Pinksterbeweging en de Protestantse kerk nog steeds relevant: 'het toerusten van de heiligen tot (missionair) dienstbetoon en opbouw van het lichaam van Christus' (Ef. 4:12), op welke wijze we dat ook vormgeven.

3.6 Op een noemer gebracht

Uit het bovenstaande zijn enkele 'structuurverschillen' tussen de Protestantse Kerk en de Pinksterbeweging naar voren gekomen. Gebleken is ook dat in de praktijk er weer veel meer overeenkomsten zijn, als op grond van de 'theorie' verwacht zou kunnen worden. Dat laat onverlet dat de verschillen reëel zijn. We zouden dat als volgt kunnen omschrijven. In de

Protestantse kerk is er een dominante trits van Schrift – credo en ambt (zie ook het A. van de Beek, *Lichaam en Geest van Christus; de theologie van de kerk en de Heilige Geest*). In de Pinksterbeweging is er van een dominante tweeslag van Woord en Geest sprake.

In de Protestantse Kerk is de Bijbel het basisboek, en de Schriftlezing is dan ook een cruciaal onderdeel van de kerkdienst. De Schrift wordt verstaan en gelezen in een geloofstraditie, hier met 'credo' verwoord. Vervolgens is er het ambt dat de levende bemiddeling is van Schrift en gemeente. Natuurlijk gaat uiteindelijk om de ontmoeting van de levende God met de mens, maar deze ontmoeting is een gestructureerde. De ervaring van Luther (zgn. *Turm-Erlebnis*) was sterk verbonden met nieuw Schriftverstaan. Deze ervaring leidde tot een belijden ('rechtvaardiging van de goddeloze') en het is door de ambtelijke bediening dat deze rechtvaardiging wordt toegezegd.

In de Pinksterbeweging komt Woord met de Schrift overeen, al duidt de Schrift wellicht meer op 'de Schriften', tekst en tekstverband, het geheel van de Schrift, en Woord meer op de 'losse' tekst. Dit Woord wordt door de Geest levende werkelijkheid, en de Geest waait waarheen hij wil. De Geest is geen vijand van structuren, er zijn geleidingen, er is een geloofstraditie en er zijn oudsten, maar theologisch ligt daar niet het accent. De Azusa-ervaring was er een van de directe manifestatie van de Geest (in o.a. tongentaal of klanktaal).

Zowel *Turm-erlebnis* als 'Azusa' duiden op een levende dynamiek tussen God en mens(en), Reformatie en Pinksterbeweging verstaan elkaar hier. Het geloof is een *fides qua* (het geloof waardoor wij geloven), meer dan een *fides quae* (het 'wat' van het geloof), het gaat om de levende interactie van de gelovige met God, maar de 'spelregels' van deze interactie verschilt, en daardoor ook de intensiteit en sfeer.

Het verschil is ook nog op een andere manier duidelijk te maken. Voor de Pinksterbeweging is Handelingen 2 en de uitstorting van de heilige Geest de geboortestond van de kerk. Deze geboorte bepaalt de toekomst. Er is kerk waar de Geest wordt uitgestort. Dat staat niet los van structuren (bijv. de bediening van de apostelen in Hand.2), maar deze zitten niet in het wezen van de kerk. De kerk moet steeds weer terug naar haar geboorte. Er is in dit opzicht een 'restaurationalistische' tendens. Het Pinkstergebeuren van Handelingen 2 is natuurlijk verbonden met een voorgeschiedenis en heeft ook een werkingsgeschiedenis, maar blijft een eigen gestalte, die om herhaling vraagt. In feite wordt de kerk steeds opnieuw geboren. De kerk gaat niet aan de werking van de Geest vooraf. Het feit dat in de Pinksterbeweging de figuur van de apostel belangrijk is, heeft te maken met dit restauratieve. Omdat de apostelen een belangrijke rol speelde bij 'Pinksteren', en het steeds weer Pinksteren moet worden, ligt het voor de hand dat er figuren als apostelen zijn.

Voor de Reformatie is de kerk er al voor Pinksteren. God heeft zijn verbond opgericht met Abraham en zijn nageslacht, Hij gaat zijn weg met het volk Israël, en door Jezus Christus is dat een weg met alle volkeren geworden. Het accent ligt meer op de kerk als lichaam van Christus dan als gestalte van de Geest. De uitstorting van de Geest is wel onmisbaar. De kerk is immers geen mensenwerk. Tegelijk voegt de Geest zich naar de historie (mèt de gestalten die daar bij horen), en schept zijn eigen historie, met zijn eigen gestalten. Een 'opnieuw Pinksteren' wordt daarom niet gezocht.

4 ROND GEEST EN TRADITIE

Oppervlakkig gezien zou gezegd kunnen worden dat de Pinksterkerken voor de Geest staan en de protestantse kerken voor de traditie. Immers, in de Pinksterkerken gaat het om de actuele beleving van de Geest, die zich onder andere toont in de geestesgaven. Daarbij lijken belijdenissen, dogma's en andere elementen uit de traditie weinig of geen rol te spelen. De Geest waait immers waarheen hij wil en is daarin niet afhankelijk van traditie.

In de protestantse kerken daarentegen lijkt traditie juist heel belangrijk: de traditie van belijdenissen, van de kerkorde, van de liturgie. Protestantisme kan beschouwd worden als een voortzetting van een traditie. Zo gaapt er op het eerste gezicht een grote kloof tussen Pinkstergelovigen en Protestantse gelovigen.

4.1 De Bijbel

Dit beeld is bij nader inzien niet houdbaar. Vooral omdat én in de Pinksterkerken én in de Protestantse kerken de Bijbel het bronboek is. In de Pinksterkerken waait de Geest waarheen hij wil, maar vooral blaast hij de bladzijden van de Bijbel open, en zo springen de teksten naar voren en dalen in het leven van de mensen in. In de Protestantse Kerken is er het geloof dat de vonk overspringt van toen, de Bijbel, naar nu en dat de levende stem van God klinkt in het hart en het leven van de gelovige. Zo gezien lijkt de Bijbel het punt van overeenkomst te zijn.

Voor een deel is dat ook waar. Niet voor niets kende de Reformatie het *Sola Scriptura*, dat als kritisch beginsel functioneerde en duidelijk gericht was tegen de overheersende impact van de traditie. De Reformatie was, bij alle (onderhuidse of openlijke) voortzetting van de traditie ook een beweging van een ontketende Bijbel. In een bepaald opzicht verkeerde de gelovige weer onder een open hemel, met een boek dat met vlamme tongen een taal sprak die overtuigde, inspireerde en bekeerde. En hoewel de oorsprong van de Pinksterkerken vooral gezien moet worden tegen de achtergrond van een bijzondere ervaring van de Geest, komt ditzelfde basisbesef ook hier voor. Al is het alleen maar omdat deze ervaring niet los staat van de Bijbel en omdat de eerste pinkstergelovigen uit kerkelijke kringen kwamen waarin de Bijbel centraal stond. De 'legitimatatie' en de invulling van de ervaring van de Geest wordt er immers aan ontleend. Daarbij is de Bijbel zelf ook het bronboek die zich onder andere in de verkondiging bewijst als een boek van Geest en kracht. Kortom: zowel in de Pinksterkerken als in de Protestantse Kerken is er een duidelijk verband tussen Woord/Bijbel en Geest. Er is in beide gevallen zelfs een steeds weer 'terug naar de Bijbel' waar te nemen, als een terug naar een levend begin dat weer opnieuw impact moet krijgen in het leven van de gelovigen en de kerk nu.

4.2 Het oudchristelijke credo

Hier blijft het niet bij. Zoals de Reformatie altijd met een zekere vanzelfsprekendheid het oudchristelijke dogma heeft aanvaard, zo geldt dit ook voor de Pinksterkerken, waarbij in de Pinksterkerk er een breed gedeelde opvatting is, dat deze dogma's min of meer rechtstreeks in de Bijbel te lezen zijn, terwijl in het hedendaagse protestantisme een zo directe afleiding niet door ieder zal worden gedeeld. Feitelijk leven zowel Protestanten als Pinkstergelovigen van wat wordt aangereikt vanuit elementen van de traditie van oude kerk. Het geloof in de drie-ene God, de incarnatie, de verzoening, de Geest die ook persoon is, dit zijn alles elementen die tot gedeelde erfenis moeten worden beschouwd.

4.3 De duiding van de traditie

a. Pinksterkerken

Bovenstaande wil echter niet zeggen dat de verhouding Geest en traditie dan toch min of meer gelijk is. In de Pinksterkerken wordt de traditie theologisch eerder gezien als een remming op de Geest (en de Bijbel) dan als geleider. Niet dat de kerkgeschiedenis één grote treurnis is. Er zijn steeds opwekkingen geweest. Die zijn dan echter wel vaak als erupties in de traditie. Bij deze opwekkingen valt te denken aan de beweging van Franciscus van Assisi, de Reformatie, de Revivals, de heiligheidsbeweging van de Wesleys, enzovoorts. In een bepaald opzicht beschouwen met name theologen uit de Pinksterbeweging zich vooral als nazaten van deze laatste beweging.

De traditie echter is een potentiële bedreiging van de Geest, die eerder wezenlijke zaken verloren laat gaan, dan laat opbloeien. Het doorbreken van de traditie geeft aan de Geest en het Woord de ruimte. De gelovige komt daardoor in het krachtveld van de Geest. De ervaring van het kindschap, het proeven van de krachten van de komende eeuw, de gave van de tongentaal, de gave van de genezing, de kracht om getuige te zijn en de kracht van de doorwerking van de Geest die mensen werkelijk tot geloof brengt, de uitbreiding van de gemeente die hiermee gepaard gaat, dit alles wordt eerder verstaan als een doorbreken van een gestolde kerkelijke traditie dan als een werking ervan.

Tegelijk ontstaat er vanuit sociologisch oogpunt ook zoiets als een Pinkstertraditie. Tweede, derde en vierde generatie Pinkstergelovigen weten zich deel van deze traditie. Hiermee gaat zeker een besef van continuïteit gepaard en het bewustzijn dat men onderdeel is van de ervaring van de Geest door onderdeel te zijn van deze traditie, ook al blijft overeind dat dit een traditie is die geheel gericht is op het actuele werk van de Geest. Daar komt bovendien als complicatie nog bij dat er steeds weer nieuwe groeperingen ontstaan die weer als eerste generatie beginnen.

b. Protestantse Kerken

In de Protestantse Kerken van vandaag is er een dubbele verhouding met de traditie. Enerzijds is er een besef zelf in een traditie te staan van belijden, theologie, kerkorde en liturgie. Het gaat hier om een lange traditie. De Protestantse Kerk is een 'gevestigde' kerk, waarin traditie iets min of meer vanzelfsprekends is. Het is in de context van de traditie dat geloof en kerk-zijn gesitueerd zijn. De beleving van het heil, de wijze van Godsverering en de manier waarop de geloofsgemeenschappen functioneren is sterk bemiddeld door een protestantse traditie. Deze traditie wordt veelal gezien als de bedding waarin het evangelie en het kerk-zijn stroomt. Het is een pluriforme traditie, die toch belangrijke gezamenlijke kenmerken heeft. Er is in zijn algemeenheid een besef dat de Geest niet vandaag begint, maar dat zijn werk continuïteit kent en 'historisch' werkt. De genade neemt historische gestalte aan, die bijna een natuurlijk karakter krijgt en als vanzelfsprekend wordt gezien.

Tegelijk is er traditie-kritiek. Deze wordt enerzijds gevoed door een steeds weer lezen van de Bijbel. Deze kan zich vooral keren tegen elementen van de belijdenis of de gewoonten. In een bepaald opzicht kan hier een dynamisch 'protestants principe' in gezien worden, een kritisch beginsel dat steeds weer heeft geleid tot vernieuwingsbewegingen. Protestantisme is geen statisch verschijnsel, het draagt het *semper reformanda* (voortdurende reformatie) in zich. Voor een belangrijk deel wordt deze ook gevoed door de cultuur van de 'rationele' Verlichting. Deze staat kritisch ten opzichte van traditie en heeft de neiging het goddelijk gezag of de goddelijke betekenis van historische gestalten (Bijbel, Israël, Jezus) op te lossen. Het Protestantisme heeft zich al eeuwen verhouden met deze cultuur. De cultuur kan echter ook een min of meer postmodern karakter krijgen, tot en met die van een belevingscultuur, ook al is dit nog een relatief nieuw gebeuren. Het Protestantisme heeft moeite zich met deze cultuur te verstaan. Het lijkt erop dat de Pinksterkerken, die minder tegen de Verlichtingscultuur heeft aan geschuurd, hier gemakkelijker wendbaar is.

4.4 Twee typen

In het Protestantisme is er dus bij alle besef van traditie en bij alle realiteit van de traditie heel wat aan tegenkrachten om te voorkomen dat de kerk volkomen traditioneel wordt. Vooral de Bijbel blijft een niet te temmen boek. Ook als eerbiedwaardige kanselbijbel is en blijft het een onrustig boek.

In de Pinksterkerk is er bij alle accent op het vrije werk van de Geest wel degelijk een traditie gevormd. De orde van de dienst wordt nu ook weer niet per keer uitgevonden, de vormen van het gemeentezijn krijgen vastere structuur en ook theologisch is er sprake van traditievorming, ook al wordt dit zo niet benoemd of ervaren.

Toch is er rond de verhouding tussen Geest en traditie wel sprake van twee typen. Dat is uit wat hierboven is beschreven, met name over het verschil in waardering van de traditie, wel af te lezen. Zonder in karikaturen te vervallen voegen we daar nog enkele kenmerken aan toe:

- In de Pinksterkerk is de plaatselijke geloofsgemeenschap van eminent belang. Daarbinnen ligt een sterk accent op het individuele en is er minder een basisgevoel onderdeel te zijn van een groter geheel van de 'kerk van alle tijden en plaatsen'. Waar het wel om de geloofsgemeenschap gaat, staat vooral het priesterschap van alle gelovigen centraal. In het Protestantisme is het individuele zeker niet afwezig, maar dit heeft toch mee een plaats binnen het grotere geheel van de traditie. Het priesterschap van alle gelovigen is zeker belangrijk, maar het staat in een tamelijk duidelijke verhouding tot het geordineerde ambt zoals dat uit de traditie opkomt en tot de kerk als instituut.
- In de Pinksterkerk is er een sterk besef dat God hier en nu werkzaam is en dat de individuele gelovige en de gemeenschap in het krachtenveld van de Geest staan, dat zich toont in een directe verandering in het leven van de gelovigen. De Pinksterkerken denken over het algemeen meer Arminiaans (ook al heeft dat met de historische Arminius niet zoveel te maken): elk mens komt voor een beslissing te staan en wordt opgeroepen te kiezen voor Jezus. In de Protestantse Kerken is er sprake van een meer bemiddelde relatie tot God (door het woord, door de sacramenten, door de liturgie, etc.). Er is een overwegend besef dat God werkt door de geslachten heen en dat een mens vooral ontvanger is, ook door onderdeel te zijn van een traditie. Dit komt bijvoorbeeld tot uiting in de kinderdoop. Het verkiezend handelen van God voltrekt zich in en door de verbanden van de geslachten en van de kerk.
- In de Protestantse Kerk werkt de Geest min of meer in het verlengde van de traditie, wat als voldoende wordt gezien, zodat niet echt verwacht wordt dat de Geest nog weer iets nieuws zal geven. Het nieuwe is vernieuwing van wat al is gegeven, beloofd of verwerkt is. In de Pinksterkerken is de canon weliswaar ook als afgesloten gezien, maar er is een verwachting dat er nieuwe regens van zegen zullen vallen en nieuwe gaven van de Geest wakker zullen worden.
- De Protestantse Kerken kennen een eeuwenlange worsteling met de 'Verlichting'. De theologie heeft de verhouding doordacht van 'openbaring en werkelijkheid' en doet dat nog steeds. Het heeft de theologie tot een kritische gemaakt. De Pinksterkerk leest de Bijbel 'premodern' (wat niet hetzelfde is als pre-kritisch en zeker niet suggereert: ouderwets). Anderzijds lijkt het dat de Pinksterkerk beter past in de postmoderne context dan het Protestantisme.

4.5 Verlichting

In het bovenstaande kwam de cultuur van de Verlichting al enkele keren naar voren. Daarbij werd de invloed van deze cultuur vooral bespeurd in de Protestantse traditie. De wereldwijde Pinkstertraditie zou minder door deze cultuur zijn beïnvloed. Enkele woorden over deze

cultuurstroming. Deze is, zoals elke cultuurstroming, dubbelzinnig. Enerzijds heeft ze goeds gebracht. Het vrije gebruik van het verstand, de ontwikkeling van wetenschap en techniek, de kritische distantie ten opzichte van overlevering en traditie en het ideaal van de zelfontplooiing van de mens bezit zeker positieve elementen. Tegelijk zit er ook een schaduwzijde aan de Verlichting. Het verstand dreigt de wereld juist klein te maken en te strippen van wat het verstand te boven gaat, de kritische distantie kan ten koste gaan van de ontvankelijkheid voor de levende stroom van de traditie en de zelfontplooiing kan ten koste gaan van de gemeenschap en in subjectivisme ontaarden. Het grootste gevaar van de Verlichting is, dat de ontvankelijkheid van de mens voor God en voor de medemens wordt ondergraven. De Verlichting zit in ons allen, in Protestanten en in westerse Pinkstermensen, zij het op verschillende wijzen. Wij hebben elkaar nodig om het goede van het kwade te scheiden, kritische reflectie te onderscheiden van het onvermogen voor ontvankelijkheid, gezonde zelfstandigheid te onderscheiden van de heimelijke neiging de regie over het eigen bestaan met hand en tand te verdedigen. De kritische Verlichting met haar voor- en nadelen zit sterk in het Protestantisme. Het subjectivisme (dat via de moderniteit vooral in de postmoderniteit doorwerkt) zit sterk in de Pinkstertraditie (zoals die in het Westen gestalte heeft gekregen). Het is heilzaam dat de beide stromingen in hun dialoog met elkaar, elkaar hierop kritisch bevragen. Het is eveneens heilzaam wanneer deze dialoog zich niet afsluit van de wereldkerk. Met name kan daarbij gedacht worden aan de Pentecostale traditie van het Zuiden, maar ook aan de Protestantse traditie van dit werelddeel. Juist dat kan de Verlichting, in zoverre ze een cocon is geworden, openbreken.

4.6 Naar een gezamenlijke agenda

Protestantse kerken en Pinksterkerken: twee typen, maar beiden gestalten van het werk van de Geest en beiden ook gestalten van de kerk van Christus. Wat levert bovenstaande op als het gaat om de agenda van de toekomst? Welke aandachtspunten liggen er voor en hoe kunnen beide gestalten elkaar kritisch en positief bevragen? Een paar elementen van deze agenda:

- Een nader gesprek over de verhouding tussen traditie en Geest, tussen historische ontwikkeling (het christelijk geloof is historisch, omdat het Woord vlees is geworden, gestalte, vorm) en actuele werking van de Geest (het christelijk geloof is 'eeuwig jong' en levend, de Geest wordt nog steeds uitgestort). In de dialoog is duidelijk geworden dat je niet óf voor de traditie óf voor de Geest kunt kiezen, alsof die twee niet voortdurend naar elkaar verwijzen. De Geest zonder de traditie miskent het eerdere werk van de Geest. De Geest wordt dan een Geest zonder binding aan het historische lichaam van Christus en is dat nog wel de heilige Geest? Anderzijds: de traditie kan in de plaats van de Geest komen. Traditie staat strak gespannen tussen de oorsprong en de toekomst. De oorsprong is de krachtige uitstorting van de Geest en de zending van de Geest. Deze zending duurt voort. De Geest zoekt de einden der aarde en is erop gericht Christus bekend te maken als de opgestane Heer. Zonder het vuur van deze zending stolt de gestalte en wordt traditie eerder een weerstand dan een geleider van de Geest. Ook staat de traditie onder de druk van de toekomst: de vroege gemeente bad: *Maranatha*, kom Heer. Zonder dit perspectief is de traditie slecht op continuering gericht en vergeet ze dat ze voorlopig is. De vraag van de Protestantse Kerk aan de Pinksterkerken is of de binding van de Geest aan het historisch lichaam van Christus niet tekort komt. De vraag van de Pinksterkerken aan de Protestantse Kerk is, of de traditie nog wel voldoende strak gespannen is tussen oorsprong (Christus en de zending) en de toekomst (het komende rijk van God).
- Een nader gesprek over de relatie tussen beleving en de daarmee verbonden experimenten en overgeleverde vormen. Overgeleverde vormen zijn te beschouwen als 'georganiseerde ervaring'. Ze zijn dragers geweest van beleving. Ze kunnen ook weer nieuwe ervaring opwekken. Ze kunnen echter ook niet langer doorbloed zijn. In een eerlijke evaluatie van de Pinkster-afgevaardigden van de Protestantse traditie kwam de vraag op tafel naar het 'doorbloed zijn'. Tegelijk werd ook met dankbaarheid gezien hoezeer de traditie zich steeds weer blijkt te kunnen vernieuwen, er ruimte is gekomen voor vernieuwing en ervaring met de Geest,

zoals in de charismatische beweging. Naar de Pinksterkerken toe werd benadrukt dat goede vormen wel degelijk belangrijk zijn en dat er zelfs een groeiende behoefte is aan deze vormen. Traditie is drager en een tekort aan dragers kan veel van wat nu bloeit en groeit door de hoeven laten zakken.

- Het gesprek over Geest en traditie kan een luxe-gesprek worden tussen 'witte' Protestanten en Pinkstergelovigen. Het vindt plaats in een wereld, waarin sociaaleconomische structuren doorwerken, die een onderdrukkende en verslavende werking hebben. Met name de zogenaamde 'zwarte wortels' van de Pinksterkerken hebben te maken met een protest tegen deze structuren. Zowel waar het om Geest, als waar het om traditie gaat, zal de vraag naar de macht en de invloed van de machten kritisch verdisconteerd moeten worden.
- Een nader gesprek over de verhouding tussen kerkelijke vernieuwing en de Una Sancta, de kerk die 'een, heilig, katholiek en apostolisch' is. Het is met name hier dat vragen leven aan de kant van de afgevaardigden van de Protestantse kerken aan de Pinksterkerken. Vernieuwing is toch die van het lichaam van Christus 'van alle tijden en plaatsen'? Dat vraagt om een erkenning van de rijkdom van dat lichaam en de betekenis van haar tradities, wil de eigen vernieuwing uiteindelijk voldoende body hebben.